

Pilatova pravednost u Ivanovom evanđelju (Iv 18,28-19,16)

Horvat, Barbara

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:120:979744>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-15**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

PILATOVA PRAVEDNOST U IVANOVOM EVANĐELJU (Iv 18,28 – 19,16)

Diplomski rad

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Ivica Čatić

Student: Barbara Horvat

Đakovo, 2018

Sažetak

Tema ovoga diplomskog rada je Pilatova pravednost u Evanđelju po Ivanu. Ovim ću djelom pokušati iznova vrednovati, njegovu odgovornost za osudu Gospodina Isusa Krista. Svoj rad sam podijelila u pet dijelova.

U prvom sam dijelu kratko opisala Pilatov Život, te njegovo upravljanje u sferi sudova, vojnoj sferi, te sferi poreza. Drugi dio ovoga rada opisuje Pilatov stav prema Židovima i odnos kršćana prema Pilatu. Prema Židovima on je bio okrutan, dok su kršćani ipak ostali podijeljeni, jedna ga strana osuđuje smatrajući ga okrutnim carskim službenikom, drugi brane i gledaju na njega kao na sredstvo našega spasenja. Na tom tragu, treći dio donosi tumačenje, opisivanje redaka u Ivanovom evanđelju koji nam opisuju sudski proces pred Pilatom kao Rimskim upraviteljem. Važno je naglasiti da Ivan u svom evanđelju krivnju za Isusovu smrt ne nalazi u Pilatu, koji je bio samo sredstvo po kojem se ona dogodila. On krivca vidi u Židovskom narodu, njihovim predstavnicima, te svećenicima koji su ga optužili. Isus je bio optužen da se pravi „Sinom Božjim“, i „kraljem Židovskim“, što je za njih bilo krivovjerje, odnosno uvreda prema Boga. U posljednjem, odnosno četvrtom dijelu, opisala Židovska sudišta, njihov postanak, te njihov stav i sud o Isusu Kristu. U samom zaključnom dijelu donijela sam svoj sud o Pilatu i njegovom nastupu pred Isusom, pred velikim vijećem i Židovskim narodom.

Ključne riječi: Poncije pilat, pravednost, Ivanovo evanđelje, Isus Krist, Židovi, kršćani, sudski proces, Veliko vijeće.

Summary

The subject of this graduate work is Pilat's righteousness in the Gospel of John. With this piece I will try to re-evaluate, his responsibility for the condemnation of Lord Jesus Christ. I divided this work into five parts.

In the first part, I briefly described Pilat's life, his management in the sphere of the courts, the military sphere, and the sphere of taxation. The second part of this paper describes Pilat's attitude towards Jews and the relationship of Christians to Pilate. According to the Jews, he was cruel, while Christians were still divided, one party condemned him as a cruel imperial servant, others defended and looked upon him as the means of our salvation. On this trace, the third part gives an interpretation, describing the lines in John's Gospel that describe the trial process to Pilate as the Roman Governor. It is important to emphasize that John in his gospel is not guilty of Jesus' death in Pilate, which was just the means by which it happened. He sees the guilt in the Jewish people, their representatives, and the clerics who accused him of it. Jesus was accused of calling himself for "Son of God," and "the Jewish King", which was a hereditary or insult to God. In the fourth part I described the Jewish Judges, their occurrence and their attitude and judgment about Jesus Christ. In the final part I brought my judgment on Pilate and his appearance before Jesus, in front of the great council and the Jewish people.

Keywords: Pontius Pilate, Righteousness, John's Gospel, Jesus Christ, Jews, Christians, Judicial Process, Grand Chamber.

UVOD

Tema ovoga rada je Pilatova pravednost u Ivanovom evanđelju (Iv 18,28 – 19,16). Ova tema me zanimala već duže vrijeme njeno pisanje mi nije bilo jednostavno kako sam očekivala da će biti. Sadržaj dostupne literature mi je bio vrlo opsežan, ali zanimljiv. Ovu temu sam odabrala zbog toga što sam željela, dublje proučiti Pilatov život. Osjećala sam potrebu pregledati povijest njegova vladanja, te gledajući na njegovu ulogu u sudskom procesu protiv Krista, uvidjeti njegov stav prema Kristu i njegovoj istini. Pisanje ovoga rada u meni je potaknula slika njegovog pranja ruku kao simbolike, Pilatove želje da sa sebe skine ili „opere“ grijeh odnosno krivnju, za smrt pravednika. Ta slika nije opisana u tumačenju teksta, jer je u citiranim redcima nema. Ipak osjećam potrebu navesti je, jer je na neki način pobudila želju u meni da Pilata nastojim pogledati i prikazati kao grešnog čovjeka, ali i kao pravednika, te doznati pravu istinu o nemilim događajima pred smrt Isusa Krista. U početku pisanja ovoga imala sam nekoliko predrasuda odnosno slutnji s kojima sam se prije susretala gledajući na Pilatov lik. Prije pisanja ovoga rada moj stav o Pilatu bio je taj da je on strog upravitelj, ozbiljnog lica, koji kažnjava svakog. Moje mišljenje o njemu prikazivalo ga je kao strogog, jakog i moćnog upravitelja, koji svojim položajem odlučuje o životu i smrti malenog čovjeka. Stoga mogu reći da je moje očekivanje prije pisanja rada bilo da će Pilata zapravo i Židovi i Kršćani smatrati okrutnim, strogim i lošim čovjekom. Smatrala sam da će ga kršćani zbog pripuštanja smrtne presude i bičevanja kao okrutnog postupka osuditi, no mi smo ipak ostali podijeljeni. Time mogu reći da se ovo moje očekivanje nije u potpunosti ispunilo.

Svoj sam rad podijelila u pet dijelova: Prvi dio nosi naslov Pilatov lik. U ovom dijelu nastojala sam kratko opisati Pilatov život, te njegovo upravljanje u vojnoj sferi, te sferi poreza i sudova. U ovom dijelu opisat ću podatke iz Pilatova života i upravljanja Judejom. On je bio upravitelj Rimske pokrajine Judeje od 26-36. godine. On je kao upravitelj te pokrajine upravljao njome u vojnoj sferi, sferi poreza i sudova. Na tom tragu drugi dio rada opisuje njegov odnos prema židovima i odnos kršćana prema Pilatu. Prema židovima on je bio relativno strog upravitelj što nam dokazuju djela njihovog povjesničara Josipa Flavija. U prvom redu on je naredio vojnim postrojbama da po Jeruzalemu nose vojne zastave s carskim oznakama koje su uz orla na sebi imale i carsku sliku. To je njima zbog štovanja Jahve, odnosno Boga i kralja bilo zabranjeno i oni su prosvjedovali. Druga Pilatova pogreška u odnosu s Židovima, dogodila se kada je želio postaviti vodeni akvadukt da u Jeruzalem dovede pitku vodu. On je umjesto savjetovanja sa vjerskim vođama naredio vojnim

postrojbama da upadnu u hram i uzmu tamo pohranjeno blago. Treći njegov potez koštao ga je prokuratorskog položaja, kada je dao pogubiti narod koji se okupio na gori u kojoj su smatrali da je pohranjeno sveto posuđe. Zbog ovog poteza bio je optužen caru Teodoziju, no dok je Pilat putovao prema njemu, car umire, a time gubimo i sigurne podatke o Pilatu. S druge strane dok ga židovi osuđuju kao lošeg vladara, kršćani ostaju podijeljeni. Jedni ga sude zbog osude Isusa, dok ga drugi vide kao sredstvo spasenja, odnosno smatraju ga izvršiteljem Božje volje. Na tom tragu treći dio, kruna ovoga rada nosi naslov: „Pilata u evanđelju po Ivanu“. Ovdje ću opisati tumačenje sudskog procesa, odnosno sam sud pred Pilatom u očima pisca Ivanovog evanđelja, te drugih meni dostupnih autora. Ovdje se zapravo na neki način vidi i moralni sud kršćana o ovom upravitelju. Ovaj dio rada podijelit ću u nekoliko podnaslova u kojima ću prikazati pilatovu ulogu u sudskom procesu. Pokušat ću opisati njegov stav u odnosu na nevino optuženog Gospodina Isusa Krista i njegovu Božansku istinu. Četvrti dio ovoga rada opisuje nastanak Sinedrija, odnosno Velikog vijeća, te njihov stav i sud o Isusu Kristu, onako kako ga je opisao autor četvrtog evanđelja. U petom dijelu odnosno velikom zaključku opisat ću cjeline koje sam u radu obradila, te ću donijeti svoj sud o Pilatu kao upravitelju, koji je unatoč svemu, u datoj situaciji bio u iznimno teškom položaju. On je imao na izbor iznijeti oslobođenje koje bi ga koštalo njegovog položaja ili smrtnu presudu za nevino osuđenog čovjeka.

1. PILATOV LIK

1.1. Poncije Pilat – kratki curriculum vitae

Poncije Pilat najvjerojatnije je rođen u Škotskoj gdje je njegov otac, zapovjednik legije, službovao na granici Anglije i Kaledonije (današnje Engleske koju su Rimljani osvojili i nepokorene Škotske). Drugi nam izvori ipak govore da njegovo prezime ukazuje na to da je bio iz obitelji Pontius - samnićanske plemićke obitelji iz južne Italije.¹ Moguće je da ime Pilat potječe od latinske riječi *pilatus* koja znači *koplje* ili možda od latinske riječi *pila*, što prema katoličkoj enciklopediji znači *glavni rob*.² Kada je odrastao, Poncije Pilat bio je, poput većine rimskih patricija, pun predrasuda smatrajući da izvan Italije (osim u Grčkoj) žive neuki i prezira vrijedni barbari. U politiku je ušao kao štićenik Lucija Elija Sejana, zapovjednika carske garde i miljenika cara Tiberija. Poncije Pilat kao upravitelj Rima naslijedio je u Judeji Valerija Grata, a na mjesto upravitelja stavio ga je car Tiberije. Tim je imenovanjem postao peti upravitelj Judeje i upravljao njome od 26. do 36. godine. Prokurator je bio najveći položaj u rimskoj provinciji, a provincija Judeja bila je u sastavu provincije Sirije kojoj je na čelu bio legat. Po predaji njegova žena nosila je ime Prokula Klaudija. Sam početak Pilatova upravljanja veže se na početak djelovanja Ivana Krstitelja. U samim se židovskim izvorima pojavljuje kao okrutan upravitelj, nepravedan prema svojim vojnicima, bezobziran prema narodu. Mi kršćani gledamo ga u povijesno-spasenjskom kontekstu kao onoga čovjeka koji zapravo Kristovu smrt nije želio, ali ju je prepustio te je zapravo on bio sredstvo u Božjim rukama preko kojeg se dogodilo i naše spasenje. Sama njegova karijera namjesnika Judeje okončana je nakon njegove akcije protiv Samaritanaca u misterioznoj aferi koja se dogodila oko 36. godine poslije Krista. Uvjereni od nekog lažnog proroka ili Mesije da će svete posude, za koje se vjerovalo da ih je Mojsije sakrio na brdu Gerizim, biti otkrivene, Samaritanci su se okupili u namjeri da se popnu na Sveto brdo. Činjenica da su došli naoružani navodi na razmišljanje o nekom obliku religioznog pokreta protiv same vlasti. Pilat je poduzeo žurnu akciju šaljući vojsku koja je ubila stanoviti broj Samaritanaca, a ostatak zarobila, nakon čega su ti preostali Samaritanci pogubljeni. Vođe Samaritanaca potužili su se na Pilatovu akciju Vitaliju sirijskom legatu govoreći kako se uopće nisu namjeravali pobuniti. Sam Josip Flavije govori kako je Vitalije naredio Pilatu da dođe u Rim i objasni caru židovske

¹ Usp. TOMIĆ, C. Biblijski leksikon, Priručnici, sv. 7, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1972. Bogoslovska smotra, 42(4), str. 466.

² Isto, str. 467

optužbe. Prije nego što je Pilat stigao u Rim, car Tiberije je umro pa je i sam Pilat na taj način nestao iz povijesti. Pretpostavlja se da je car Tiberije preminuo oko 37. godine, a od tada nemamo sigurnih dokaza o Pilatu i njegovu životu. Neki teolozi tvrdili su da ga je Kaligula poslao u Vienu u Galiju te da ga je tamo narod linčovao, a prema nekim apokrifnim spisima dao ga je pogubiti Neron. Prema Tertulijanovom spisu, Pilat je poslao caru Tiberiju izvješće o Isusovoj osudi i zabranio je progone kršćana.³

1.2. Pilat kao rimski dužnosnik

Poncije Pilat bio je prefekt rimske provincije Judeje od 26. do 36. godine ili početka 37. poslije Krista.⁴ Pod njegovom nadležnošću bile su Samarija i Edom. Uz područja Judeje, Samarije i Idumeje, tu su pripadali i veliki gradovi, kao što su Jeruzalem, Cezareja na moru i Jopa. Od 6. godine zemlja je dobivala upravitelje iz viteškog ili vojničkog staleža kojem je sjedište bilo u Cezareji primorskoj. Pilat kao upravitelj ove provincije imao je ovlast u sferi sudova, vojske i poreza. “Titula koju je Pilat imao u službi koju je obnašao bila je *praefectus*, odnosno prefekt. *Praefecti* ili *procuratores* bili su financijski i vojni upravitelji, koji su po carskom imenovanju upravljali carskim provincijama.”⁵ Tu titulu nosile su osobe koje su obnašale tu službu prije vladavine cara Klaudija (41. - 54.), a to potvrđuje i natpis pronađen u Cezareji. Evanđelja, kada upućuju na njega, koriste generički naziv *guverner* (upravitelj). Kao *praefectus* zadatak mu je bio održavati red u provinciji i upravljati njome sudbeno i ekonomski. Stoga, trebao je biti na čelu pravosudnog sustava (a to je i potvrdio na suđenju Isusu) i skupljati danak i poreze kako bi se zadovoljile potrebe provincije i Rima. O ovoj posljednjoj aktivnosti nema izravnih dokaza, ali nezgoda s vodovodom o kojem govori Josip Flavije vjerojatno je posljedica toga. Osim toga, pronađeni su iskovani novci u Jeruzalemu, iz godina 29., 30. i 31., čije je kovanje naredio Pilat. Ali iznad svega, ušao je u povijest kao onaj koji je naredio izvršenje osude Isusa iz Nazareta, ironično, dakle njegovo ime ušlo je u simbol kršćanske vjere: “On je pod Poncijem Pilatom, raspet, umro i pokopan... ”.

³ Usp. ROMANO GUARDINI, *Gospodin, razmatranja o životu Isusa Krista*, forum bogoslova, Đakovo, 2016., str. 374.

⁴ Usp. BOŠKOVIĆ, I. (2011). Biblijska trilogija Mire Gavrana. Crkva u svijetu : Crkva u svijetu, 46(1), str. 88.

⁵ ANTO POPOVIĆ, *Novozavjetno vrijeme, povijesno-političko i religiozno-kulturno okruženje*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2007., str. 93.

1.3. Pilat kao upravitelj Judeje u vojnoj sferi

Pilat kao upravitelj provincije bio je vrhovni zapovjednik vojnih postrojbi. Latinski naziv *praefectus* ukazuje na vojnu funkciju upravitelja. Vojne postrojbe kojima je raspolagao bile su raspoređene u različitim gradovima provincije Judeje. To su bile pomoćne vojne jedinice sastavljene od nežidovskog stanovništva. Dio te vojske činili su sebasteni, odnosno pripadnici Herodove vojske. Najveći broj vojnika bio je smješten u Cezareji, upravnom sjedištu provincije. Jedna je kohorta jamčila je red u Jeruzalemu, a ostale su bile raspoređene u najvažnijim utvrdama u zemlji. Osim ovih vojnih jedinica u slučaju potrebe, upravitelj provincije imao je pravo mobilizirati i naoružati i civilno stanovništvo.⁶ Pilat i njegova žena Prokula Klaudija živjeli su sa svojih nekoliko pisara, pratitelja i glasnika u lučkom gradu Cezareji.⁷ Pilat je bio zapovjednik pet kohorti od kojih je svaka imala između 500 i 1 000 pješaka te vjerojatno 500 konjanika. Pri obnašanju vojne dužnosti nosio je kožnatu tuniku i metalni prsni oklop. Kad nije bio u vojničkoj odori, nosio je togu ukrašenu na rubovima ljubičasto-crvenom prugom. Bio je kratko ošišan i imao je obrijanu bradu. Prefekte viteškog reda poput Pilata obično se slalo na barbarska područja. Rimljani su Judeju smatrali takvim područjem. Pilat je tamo trebao održavati red i mir te nadzirati ubiranje posrednih poreza i glavarine.

1.4. Pilatovo upravljanje u sferi sudova

Židovski sudovi bili su nadležni za rješavanje uobičajenih sudskih procesa, no slučajeve u kojima se tražila smrtna kazna rješavao je upravitelj jer je imao najvišu sudsku vlast.

Pilatova dužnost bila je i prosuđivanje svim civilnim i krivičnim parnicama, kako Židovima, tako i nežidovima, kao i rimskim građanima koji su boravili u Judeji. U Judeji je postojao određeni stupanj političke i religiozne autonomije, domaćeg, židovskog stanovništva jer su u židovskim parnicama nadležnost imali židovski sudovi ovisno o sinedriju, a Pilatu kao upravitelju bilo je dano pravo izricanja smrtno kazne *ius gladi*. Kažnjavanje prijestupnika pribijanjem na stup bio je svakodnevni posao njegovih vojnika. U vrijeme mira izvršenju smrtno kazne prethodio je sud, no u vrijeme nemira pobunjenike se pogubljivalo odmah i to masovno. Kada bi u Judeji izbili nemiri, upravitelj Judeje mogao je tražiti pomoć carevog

⁶ ANTO POPOVIĆ, *Novozavjetno vrijeme, povijesno-političko i religiozno-kulturno okruženje*, str. 94.

⁷ JOACHIM GNILKA, *Isus iz Nazareta poruka i povijest*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009., str. 37.

legata, odnosno zapovjednika legije, na području Sirije. Međutim, tijekom Pilatovog upravljanja Judejom legat je najčešće bio odsutan pa je Pilat morao brzo ugušiti nemire. Upravitelji su redovito kontaktirali s carem. Bili su dužni izvijestiti cara o svemu što se ticalo njegovog dostojanstva i o svakoj prijetnji rimskoj vlasti, a car bi im izdavao naredbe što da čine. Upraviteljima je bilo jako važno da car čuje njihovu verziju o stanju u provinciji prije nego od drugih čuje pritužbe.

1.5. Pilatovo upravljanje u sferi poreza

Pilat, kao upravitelj bio je odgovoran za ubiranje nameta i taksa za upravljanje financijama. Izvorno značenje naziva *procurator* označavalo je i upravljanje financijama⁸. Sam rimski porezni sustav bio je utemeljen na popisu stanovnika i njihove imovine jer je na temelju popisa bila utvrđena glavarina *tributus capitis* i porez na ratarske proizvode⁹. Sakupljanje poreza i ubiranje drugih vrsta taksa u Isusovo vrijeme, a i u vrijeme vladanja Poncija Pilata, bilo je povjereno carinicima koji se spominju u evanđeljima: Mk 14-15:

“Prolazeći ugleda Levija Alfajeva i kaže mu: Pođi za mnom! On usta i pođe za njim. Kada zatim Isus bijaše za stolom u njegovoj kući, nadoše se za stolom s njime i njegovim učenicima i mnogi carinici i grešnici i bilo ih je mnogo.”

Lk 19,1-2: *“I uđe u Jerihon. Dok je njime prolazio, eto čovjeka imenom Zakej. Bijaše on nadcarinik, i to bogat.”*

Za vrijeme Pilatovog vladanja Judejom, rimski porezi su iznosili 600 talenata. Rimski upravitelji, među kojima se nalazi i Poncije Pilat, imali su pravo izdavati vlastiti kovani novac. Kovanice su pravljene u Cezareji, a na njima je trebalo biti vidljivo rimsko nastojanje da ne povrijede religiozne osjećaje židovskog naroda. “Jedino su Pilatove kovanice imale naslikane poganske simbole kao što su *simpulum* (crpalica) i *litus* (augurski štap).“¹⁰

⁸ Usp. ALMERI R, *Hebrejsko-hrvatski rječnik*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997., str. 81.

⁹ Usp. MILERAD A., *Arheologija i Biblija*, u: D. Clines, *Enciklopedija Biblije*, Duhovna stvarnost, Kršćanska sadašnjost, Hrvatsko ekumensko biblijsko društvo, Zagreb, 2000., str. 36.

¹⁰ BOŽO LUJIĆ, *Božji tragovi, Biblijska mjesta i događaji*, Svijetlo riječi, Livno, 1996., str. 16.

2. PILATOV LIK U ODNOSU PREMA PODANICIMA

2.1. Pilatov odnos prema Židovima

Najvažniji upravitelj Judeje za nas kao kršćane bio je Pilat. On je vladao Judejom od 26. do 36. godine. Sam upravitelj Judeje bio je poznat kao veliki mrzitelj Židova. Nastojao je Židove u Judeji ubiti ili ih poslati u močvarne krajeve Sardinije gdje su umirali od malarije. Judeja je važila za buntovnu pokrajinu, a Pilat je u nju došao kao upravitelj koji se neće odveć predomišljati kada se ureba obračunati s nezadovoljnicima.

Već prve godine svoje vladavine izazvao je nezadovoljstvo. Naime, naredio je vojnim postrojbama da po Jeruzalemu nose vojne zastave s carskim oznakama koje su uz orla na sebi imale i carsku sliku. Židovima se to nikako nije sviđelo jer im vjera brani izradu i štovanje ljudskih likova.¹¹ Upravitelj je tim postupkom povrijedio njihove religiozne osjećaje, a sam je njegov postupak bio zabranjen u cijelom Jeruzalemu. Židovi, čiji religiozni propisi zabranjuju takve slike kao idolopoklonstvo koje se suprotstavlja njihovoj religiji, molili su Pilata da iz Jeruzalema ukloni to, za njih bogohulno znakovlje, no on je to odbio učiniti. Na koncu je ovaj Pilatov potez doveo do toga da se nekoliko tisuća Židova uputilo iz Jeruzalema u 120 kilometara udaljeni grad Cezareju (gdje je bila prokuratorova rezidencija) kako bi prosvjedovali protiv ovog postupka. Prosvjednici su opkolili gradske zidine i zahtijevali da se iz Jeruzalema, kojeg su smatrali svetim gradom, uklone carske oznake. Kako bi pokazao da odveć ne mari za prosvjede Pilat ih je pustio pet dana da čekaju ispred gradskih zidina. Bio je uvjeren da će se prosvjednici na koncu razići. Međutim nisu i Pilat se šestog dana pojavio pred prosvjednicima te ih obavijestio da ne namjerava ukloniti carske oznake. Prijeteći zapovjedio je prosvjednicima da se raziđu. Vojnicima je čak naredio da se pripreme za napad na prosvjednike. Okupljeni Židovi nisu popustili pred tom prijetnjom te su polijekali po zemlji i otkrili svoje vratove time dajući na znanje Pilatu da će prije poginuti nego trpjeti bogohuljenje. Oni su u tom trenutku bili spremni radije podnijeti smrt, nego podnositi rimsko kršenje prve zapovijedi dekaloga u Jeruzalemu. Pilat je ostao zatečen jer se našao u neočekivanoj situaciji. Ukoliko bi zbog manje-više minornog razloga poubijao tisuće ljudi to bi vrlo vjerojatno značilo kraj njegove prokuratorске karijere, a to nije želio. Odlučio je popustiti i obećao Židovima da će ukloniti carske oznake iz Jeruzalema. Pilat, međutim, nije dano obećanje ispunio do kraja. Uklonio je sve carske oznake u Jeruzalemu osim na

¹¹ Usp. ANTO POPOVIĆ, *Novozavjetno vrijeme, povijesno, političko i religiozno- kulturno okruženje*, str. 97.

vladarskoj palači gdje je dao izvjesiti zlatne grbove s carskim likom.¹² Židovi su opet prosvjedovali, ali Pilat je odlučio ovaj puta ne popustiti.¹³ No, ni Židovi nisu htjeli popustiti te su uspjeli u nakani da rimski car Tiberije sazna za Pilatovo nepoštivanje njihove vjere. Tiberije je potom zapovjedio da se grbovi premjeste u Cezareju. Pilat ni ovaj puta nije izvukao pouku te je nastavio vladati samovoljno i okrutno, a o takvom vladanju nalazimo trag u biblijskim zapisima: Lk 13,1: “*Upravo u taj čas dođoše neki te mu javiše što se dogodilo s Galilejcima kojih je krv Pilat pomiješao s krvlju njihovih žrtava.*”

Poncije Pilat pokazao se kao nesposoban i loš upravitelj jer je uspijevao i dobre poteze upropastiti. Primjer za to je njegova namjera da izgradi akvadukt i u Jeruzalem dovede pitku vodu iz 37 kilometara udaljenog izvora El-Arube. Troškove gradnje trebali su podmiriti budući najveći korisnici akvadukta tj. Židovi. Međutim, Pilat se s njima nije savjetovao već je zapovjedio vojnicima da upadnu u židovski hram i zaplijene zatečeno blago. Potez je bio loš jer sam židovski pravni kodeks ne priječi uporabu hramskog blaga za korisne javne radove. Stoga je za vjerovati da tu ne bi bilo prevelikog spora sa Židovima oko novčane potpore izgradnji akvadukta. Nasilno uzimanje novca iz hramske blagajne značilo je prisvajanje tog novca, ali i novca štetišta jer hram je bio mjesto sakupljanja milodara, ali i mjesto pohranjivanja vlastite uštedevine.¹⁴ Neki od Židova svoj su novac pohranjivali u hram nadajući se da će im Gospodin čuvati i štititi pohranjeno bogatstvo. Upad vojnika u hram razljutio je Židove i došlo je do pobune. Pilat je odlučio odgovoriti silom, ali ovaj puta dao je svoje vojnike obući u civilnu odjeću i poslao ih na prosvjednike. Stoga nije za čuditi da se u zapisima Josipa Flavija i Filona Aleksandrijskog Pilat opisuje kao opak, okrutan i samovoljan prokurator. Pilatova je okrutnost 35. godine dosegla vrhunac i to ga je koštalo prokuratoriskog položaja. U pokrajini Samariji pojavio se čovjek koji se predstavljao prorokom i koji je uspio navesti masu ljudi da s njim pođu na goru Gerizim. Obećao im je na gori pokazati svete predmete koje je tamo pohranio Mojsije.¹⁵ Ovo okupljanje nije bilo nikakva opasnost za rimske vlasti jer su stanovnici ove pokrajine bili posve lojalni Rimu, a često su i sami kao rimski vojnici sudjelovali u gušenju pobuna. Znajući to i unatoč tome Pilat je poslao vojnike da pobiju okupljeni narod. Samarićani se nisu pobunili već su se obratili namjesniku Sirije

¹² Usp. JOACHIM GNILKA, *Isus iz Nazareta poruka i povijest*, str. 42.

¹³ Usp. ANTO POPOVIĆ, *Novozavjetno vrijeme, povijesno, političko i religiozno- kulturno okruženje*, str. 98.

¹⁴ Usp. SLAVEN RAVLIČ, *Židovi u: Hrvatska enciklopedija*, leksikografski zavod Miroslava Krležje, 2017., str. 108.

¹⁵ Usp. ANTO POPOVIĆ, *Novozavjetno vrijeme, povijesno, političko i religiozno- kulturno okruženje*, str. 99.

Viteliju, koji je bio nadređen Pilatu, koji je pak uz suglasnost cara Pilata 36. godine smijenio i naredio mu da napusti Judeju.

2.2. Odnos kršćana prema Pilatu

Mi kršćani moramo priznati da o ovom rimskom upravitelju od samih svojih početaka imamo različite prosudbe, odnosno dijelimo drugačije stavove i razmišljanja. I dok su ga neki osuđivali kao zlonamjernog upravitelja, drugi su ga branili kao sredstvo spasenja. Kršćanska predaja kao da u ponekim segmentima pokušava opravdati njegovo djelovanje, odnosno pokušava mu smanjiti odgovornost za presudu koju je dao Isusu Kristu. Ona ga pokušava objasniti u povijesno-spasenjskom kontekstu: tu imamo prikazano san i upozorenje Pilatove žene koja mu je rekla da se ne miješa u stvar toga pravednika. Zatim imamo scenu nuđenja pomilovanja za Isusa gdje Pilat pita okupljenu svjetinu kakvo je zlo Isus učinio te pranje ruku gdje govori da se smatra nevinim od smrti pravednika.¹⁶

Mt 27,19: *“Dok je sjedio na sudačkoj stolici poruči mu njegova žena: Mani se ti onoga pravednika jer sam danas u snu mnogo pretrpjela zbog njega“.*

Iv 19,29: *“Pilata tada iziđe pred njih in upita: Kakvu tužbu iznosite protiv ovoga čovjeka“.*

Mt 2,24: *“Kad Pilat vidje da ništa ne koristi, nego da biva sve veći metež, uzme vode i opere ruke pred svjetinom govoreći: Nevin sam od krvi ove! Vi se pazite!“*

Ova promišljanja o umanjivanju Pilatove odgovornosti za Isusovu smrt na poseban su način opisana u kasnijoj kršćanskoj apokrifnoj literaturi prema kojoj je u svom srcu prikazan kao kršćanin. Neki ga dokumenti čak prikazuju kao kršćanskog mučenika. To svojevrsno branjenje Pilata došlo je do tih granica da ga čak neke Crkve kao što su Koptska i Etiopska drže i časte kao svetca i mučenika.¹⁷ Pilata slave kao mučenika u koptskoj crkvi na dan 25. lipnja. Kao sveta figura, Pilat je dobio veću popularnost među Koptima u šestom i sedmom stoljeću; u Srednjem Egiptu, njegovo se ime često uzima za krštenje djece. Koptska priča o Pilatu koja datira iz četvrtog stoljeća, prevedena je na etiopski na bazi arapskog prijevoda.

¹⁶ Usp. SAMUEL GEORGE FREDERICK BRANDON, *Suđenje Isusu iz Nazareta*, Stari grad, Zagreb, 2002., str. 153.

¹⁷ Isto, str. 172.

Pilatova 'apoteoza' doživljava najvišu točku u etiopskom spisu *Martyrium Pilati*, gdje se opisuje kako su ga Židovi raspeli na križ kao Isusova učenika, gdje Pilata od smrti spašava božanska intervencija.¹⁸ “U apokrifnim spisima kao što su: Djela Pilatova [Ciklus o Pilatu] [Pilatov ciklus] (*Acta Pilati*, *Gesta Pilati*, *Circulus Pilati*, *Gesta salvatoris secundum Nicodemum*), Pilatova presuda (*Iudicium Pilati*), Pilatova anafora (*Anaphora Pilati*), Pilatova predaja (*Paradosis Pilati*), Pilatova smrt (*Mors Pilati*), Pismo Pilatovo Herodu (*Epistula Pilati ad Herodem*), Pismo Herodovo Pilatu (*Epistula Herodis ad Pilatem*), Pismo Pilatovo caru Tiberiju, (*Epistula Pilati ad Tiberium*), Pismo Tiberijevo Pilatu (*Epistula Tiberii ad Pilate*), Pilat je prikazan kao čovjek koji poznaje Isusa, ne osuđuje ga te moli za oslobođenje kršćana.“¹⁹

Put za postizanje svetosti Pilatu su, također, pripremili i raniji kršćanski pisci. Justin Mučenik (oko 100. – 165.) navodi *Djela Poncija Pilata*, gdje su, po njemu, posvjedočena Isusova čuda. Prema Tertulijanu (oko 160. - 220.) Židovi su “nagovorili Pilata da im preda Isusa da ga razapnu“, a Pilat (‘i sam već u dubini svoje duše kršćanin’) je poslao izvješće o cijeloj stvari Tiberiju na takav način da je car bio uvjeren u Isusov božanski karakter pa je nastojao uvjeriti u to i sam rimski Senat. Origen (oko 185. - 254.) držao je Kajfu u cjelini odgovornim za pogubljenje na križu, a Heroda djelomice, ali je Pilata potpuno oslobodio krivnje vidjevši u njemu svjedoka Isusova mesijanstva i kraljevskog statusa.

¹⁸ Usp. SAMUEL GEORGE FREDERICK BRANDON, *Suđenje Isusu iz Nazareta*, str. 154.

¹⁹ ROBERT RAVNIĆ, *Osuvremenjivanje u izradi pristupnica jedinstvenih stvarnih naslova anonimnih klasičnih djela svetih knjiga Kršćanstva, Judaizma, Islama i Zaratusrijanizma*, u: *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 59, ½, Zagreb, 2016., str. 275.

3. PILAT U EVANĐELJU PO IVANU (18,28 – 19,16)

Ovim naslovom ulazimo u novi dio ovoga rada. Ovaj dio rada analizira Pilatov lik kako nam ga predstavlja Iv 18,28–19,16. Analiza obuhvaća rezultate egzegeze, rekonstrukciju Ivanove teologije i funkciju Pilata u njoj, te Pilatovo držanje u sudskom procesu protiv Isusa.

Ovaj dio rada podijelila sam u 7 naslova gdje ću opisati Isusov susret s Pilatom, odnosno sudski proces pred rimskim upraviteljem. U prvom dijelu, koji nam daje sliku Isusa optuženog od strane židovskog vijeća kao “zločinca“, Pilat na svoj način pokušava izbjeći davanje osude nevinom čovjeku i govori im da ga uzmu oni i sude mu po svom zakonu. Ovdje ću prikazati osnovne značajke rimskog sudskog procesa i potom Pilatovo ponašanje u prvom djelu procesa kada mu je Isus bio tek predstavljen. Drugi naslov ovoga rada glasi: *Isus optužen kao kralj židovski!* Ovdje ću analizirati susret i razgovor između poniznoga Krista, našeg Gospodina i Pilata kao predstavnika Rima. U trećem dijelu pisat ću o tome kako je Pilat Židovima ponudio mogućnost odlučivanja o pomilovanju jednog od osuđenih. To pomilovanje događa se uoči blagdana Pashe.²⁰ Nudeći im Barabu, odnosno razbojnika, on se ponadao da će Židovi osloboditi Isusa, čovjeka kojega je proglasio nevinim. U četvrtom naslovu pisat ću o bičevanju kao pokušaju upravitelja da oslobodi Isusa. Pilat je naredio Gospodinovo bičevanje nadajući se da će tim postupkom izazvati sućut i sažaljenje kod njegovih tužitelja, ali se to ipak nije dogodilo. U posljednja tri odlomka opisat ću stav glavara svećeničkih o Isusu kojega su optužili da se pravi Sinom Božjim, njihov odnos prema Pilatu kao Rimskom predstavniku, te njihov pad, odnosno priznanje Rimske vlasti nad Židovskim narodom.

3.1. Proces osude - Isus optužen kao zločinac

Dio biblijskog teksta koji ću sada analizirati u Ivanovom evanđelju nalazi se u okviru govora o Kristovoj mucu i smrti, što stoji u osamnaestom i devetnaestom poglavlju. Govor o sudskom procesu pred Pilatom zauzima trećinu govora o Kristovoj mucu i uskrsnuću.²¹ Sada počinjemo analizirati Pilatovo sudjelovanje u procesu protiv Isusa.

²⁰ Usp. JOSEPH RATZINGER, *Isus iz Nazareta, od ulaska u Jeruzalem do uskrsnuća*, Verbum, Split, 2011., str. 160.

²¹ MATO ZOVKIĆ, *Muka Isusova u četvrtom Evanđelju*, Biblija danas, 4 (2013), Sarajevo, str.13.

18,28-32 – „Nato odvedoše Isusa od Kajfe u dvor upraviteljev. Bilo je rano jutro. I oni ne uđoše da se ne okaljaju, već da mognu blagovati pashu. Pilat tada iziđe pred njih i upita: Kakvu tužbu iznosite protiv ovoga čovjeka? Odgovore mu: Kad on ne bi bio zločinac, ne bismo ga predali tebi. Reče im na to Pilat: uzmite ga vi i sudite mu po svom zakonu. Odgovoriše mu Židovi: Nama nije dopušteno nikoga pogubiti – da se ispuni riječ Isusova kojom je označio kakvom mu je smrću umrijeti.“

Židovi kao tužitelji ovdje su prikazani kao oni koji su zapravo već utvrdili Isusovu krivicu, ali ne žele ući u dvor da se ne onečiste. Oni žele ostati u stanju obredne čistoće kako bi mogli valjano slaviti Pashu. “Ovdje je vidljiva ivanovska ironija: Isus je Jaganjac Božji koji će o Pashi imati čas svoje žrtve, no hramski službenici ga ne prepoznaju nego sebi za Pashu pripremaju druge jaganjce. Isusa žele eliminirati i upravo time pripravljaју vrhunsku pashalnu žrtvu. Živeći u najgoroj mogućoj zabludi, oni su pri tom savršeno pedantni: žele ubiti Sina Božjeg, ali striktno paze na svaki pa i najmanji propis kako bi sačuvali ritualnu čistoću!”²²

Evandelist Ivan stavlja u središte Isusa koga predstavnici Velikoga vijeća, od Kajfe vode Pilatu. Zanimljivo je da on ne kaže izravno da su ga odveli Pilatu, već u dvor upraviteljev. Latinski izraz *pretorium* označava upraviteljevu rezidenciju u kojoj je izricao osude u pravnim sporovima. O samom rimskom upravitelju Pilatu Ivan nam ne govori mnogo pretpostavljajući da čitatelji sve znaju. “Pilat je za Ivana bio upravitelj Judeje za kojega je Isusov slučaj bio zapravo samo jedan u nizu.”²³

Židovi su Isusa optužili kao *onoga koji se pravi “kraljem”*, a to je u očima Rimljana bila najteža optužba. Samom Ivanu je, naposljetku, bilo stalo izjasniti zaslijepljenost i mržnju tužitelja prema Isusu koja se na poseban način ističe u izrazu “zločinac”. Pilatov je odgovor višeznačan: ako Židovi nisu naveli konkretnu optužbu, onda ga on ne može osuditi, već ga želi prepustiti njihovom sudu, odnosno Velikom vijeću. No, on je s druge strane mogao uvidjeti da sama optužba ima političku narav. Možemo zaključiti da njegove riječi: *uzmite ga vi i sudite mu po svom zakonu*, odišu ironijom, jer su Židovi morali priznati kako njima nije dopušteno nikoga pogubiti. Oni su sami morali priznati rimsku vlast nad sobom.²⁴ Samom

²² Usp. IVICA ČATIĆ, „Sudski proces pred Pilatom (18,28 – 19,16a)“, <http://sveto-pismo.net/2014/04/08/32-sudski-proces-pred-pilatom-1828-1916a/> (2.2. 2018).

²³ IVICA ČATIĆ, „Sudski proces pred Pilatom (18,28 – 19,16a)“, <http://sveto-pismo.net/2014/04/08/32-sudski-proces-pred-pilatom-1828-1916a/> (2.2.2018).

²⁴ Usp. FELIX PORSCH, *Ivanov.o evanđelje*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002, str. 162.

Evangelistu to je bilo važno zato da javno potvrde ono što su od početka spremali, a to je da Isusa na silu uklone. To je Evangelist prokomentirao kao ispunjenje onoga što je Isus govorio učenicima kako bi naznačio kakvom će smrću umrijeti. Mogli bismo zaključiti da temeljem onoga što je Pilat rekao Židovima, *da ga uzmu i sude mu po svom zakonu*, on bi Isusa volio osloboditi. To ipak ne može učiniti zato što je dao Židovima četu svojih vojnika prilikom njegova uhićenja. Takvim postupkom postao je objektom židovskih ucjena koje će ga dovesti u sukob s istinom, ali i sa samim sobom²⁵.

3.2. Isusovo prvo saslušanje pred Pilatom-Isus optužen kao kralj židovski

U ovom dijelu Evanđelja, Ivan nam ocrta sudski proces, odnosno prizor pun dramske snage, prizor u kojem se ponizna Isusova veličanstvenost suočava s predstavnikom Rima. “Ovaj prizor odvija se unutar pretorija gdje između Isusa i Pilata dolazi do izravnog susreta. Sam sudac i optuženi stajali su jedan nasuprot drugome.”²⁶ Židovi sada ostaju vani. Njima se više ne upućuju riječi i objave Isusovog svjedočanstva. Svojim pitanjem koje je bilo upućeno Isusu: *Ti li si židovski kralj?* Pilat otvara Isusov sudski proces, a samim time Isusa po prvi put suočava sa židovskom optužbom. “Židovi su Isusa prikazali kao političkog buntovnika te kao mesiju koji se lažno predstavlja te time ugrožava prava Rima u Palestini.”²⁷

18,33-36: *“Nato Pilat uđe opet u dvor, pozove Isusa i upita ga: Ti li si židovski kralj? Isus odgovori: Govoriš li ti to sam od sebe ili ti to drugi rekoše o meni? Pilat odvrati: Zar sam ja Židov? Tvoj narod i glavari svećenički predadoše te meni. Što si učinio? Odgovori Isus: kraljevstvo moje nije od ovoga svijeta. Kad bi moje kraljevstvo bilo od ovoga svijeta moje bi se sluge borile da ne budem predan židovima. Ali kraljevstvo moje nije odavde.”*

Pitanje *Jesi li ti kralj židovski?* mogao je postaviti samo poganin jer bi Židov iz poštovanja prema Jahvi govorio o Kralju Izraelskom.²⁸ Sam Isus ovdje nije u mogućnosti na postavljeno mu pitanje odgovoriti jednostavnim odgovorom *da* jer to bi u ovoj situaciji bilo relativno nejasno. On je kralj, ali ne u svjetovnom smislu, što Pilat ne može razumjeti.

²⁵ Usp. LEON MORIS, *Tumačenje evanđelja po Ivanu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2004., str. 561.

²⁶ D.J. HARRINGTON, B.V. VIVIANO, R.J. KARRIS, R. J. DILLON, PH. PERKINS, *Komentar evanđelja i djela apostolskih*, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 1997., str. 626.

²⁷ LEON MORIS, *Tumačenje evanđelja po Ivanu*, str. 563.

²⁸ Usp. IVAN DUGANDŽIĆ, *Evanđelje ljubljenog učenika, uvodna pitanja i komentari Ivanovog evanđelja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008. str. 334.

Njegovo kraljevsko dostojanstvo i njegova kraljevina nemaju ništa zajedničko s idejama svjetovne vlasti i kraljevstva. U njegovom kraljevstvu ne vladaju zakoni moći nasilja i vlasti kao što to biva prikazano u svjetovnom kraljevstvu. On nije došao da bi svjetskim sredstvima uspostavio vlast.²⁹ Njegova vlast je božanskog podrijetla, a smisao i cilj njegova života na Zemlji je položiti život za istinu. On Božju prisutnost u svijetu objavljuje kao moć ljubavi koja oprašta. Isusov odgovor u obliku protupitanja ima dublji smisao i otkriva nam tko u tom procesu vodi glavnu riječ: *Govoriš li to sam od sebe ili ti to drugi rekoše o meni?* Isusu je bilo jasno da Pilata uopće ne zanima što Židovi govore o njemu, ali kao predstavnik rimske vlasti suočen je s optužbama protiv njega, a te optužbe su jasno i politički obojene. To što su Isusa njegov narod i glavari svećenički predali njemu, za Pilata je dovoljan razlog da njegovo izdavanje za kralja smatra političkom stvari koja bi mogla biti opasna za rimsku vlast. Pitanjem *Što si učinio?* Pilat od Isusa sad traži da jasno objasni svoju optužbu. Za Pilata pitanje židovske optužbe da se Isus pravi kraljem židovskim još uvijek nije raščišćeno pa on i nakon odgovora nastavlja: *Ti si dakle kralj?* Isus ovdje koristi od Pilata prinuđenu priliku da mu поближе opiše narav svoga kraljevstva, odnosno da iznese svoju objavu, svoje svjedočenje za istinu. On pritom govori o istini koju je on donio od Oca na svijet.

Iv 18,38: “Reče mu Pilat: što je istina?“. To je pitanje koje predstavlja suvremeni nauk o državi: može li politika pretpostaviti istinu kao kategoriju za svoje ustrojstvo? Ili istinu kao nešto nedostupno treba pustiti subjektivnosti i vidjeti kako raspoloživim sredstvima uređivanja vlasti uspjeti uspostaviti mir i pravednost? Pitanje koje je Pilat postavio površno i s izvjesnim skepticizmom, vrlo je ozbiljno pitanje u kojemu se nalazi sudbina čovječanstva.³⁰ Možemo li istinu spoznati? Može li ona kao mjerilo ući u naše mišljenje i volju kako u životu pojedinca, tako i zajednice? „Klasična definicija istine u filozofskom smislu označava istinu kao *adaequatio intellectus et rei* – podudarnost razuma sa stanjem u stvarnosti. Istina je u pravom i vlastitom smislu u Božjem razumu, a u ljudskom razumu ona je izvedena. I tako proizlazi formula: Bog je *ipsa summa et prima veritas* – sama najviša i prava istina. Ovom smo se formulom približili onome što Isus hoće reći kada govori o istini za koju je došao svjedočiti u svijetu“.³¹ Svijet je „istinit“ ukoliko poštuje Boga, kao smisao stvaranja i vječni Razum, iz kojega je došao. Svijet postaje istinitiji što se više približava Bogu. Čovjek postaje istinit kada se približava Bogu. Tada on dolazi do svoje prave biti. Bog je stvarnost koja daje bitak i smisao. Davati svjedočanstvo za istinu znači istaknuti Boga i njegovu volju nasuprot

²⁹ Usp. FELIX PORSCH, *Ivanovo evanđelje*, str. 163.

³⁰ Usp. JOSEPH RATZINGER, *Isus iz Nazareta, od ulaska u Jeruzalem do uskrsnuća*, str. 162.

³¹ Isto, str. 163.

interesima svijeta i njegovih moći. Istina je „kralj“ koji svim stvarima daje svjetlo i njihovu veličinu. Otkupljenje se u punom smislu može sastojati u tome da se spozna istina. A ona se spoznaje kada se spozna Boga. On se spoznaje u Kristu. U njemu je Bog došao u svijet i postavio mjerilo istine.

3.3. Oslobođenje Barabe kao Pilatov odnos prema Pashi

Razina na kojoj je Isus u prethodnom tekstu odgovorio Pilatu na pitanje glede optužbe da se pravi kraljem židovskim Pilata nije zabrinula te on izlazi pred Židove rekavši im da on u optuženom ne nalazi krivicu. Umjesto oslobađajuće presude, on u ovom dijelu teksta tužiteljima nudi nagodbu, podsjećajući ih na njihov običaj da im o Pashi nekoga pusti.³²

18,39-40: *“Rekavši to opet iziđe pred Židove i reče im: ja ne nalazim na njemu nikakve krivice. A u vas je običaj da vam o Pashi nekoga pustim. Hoćete li dakle da vam pustim kralja židovskoga? Povikaše nato opet: Ne toga, nego Barabu! A Baraba bijaše razbojnik.”*

Na temelju razgovora s Gospodinom, predstavnik vlasti već je utvrdio njegovu nevinost i utvrdio da se ovdje ne radi o političkom, nego o religioznom pitanju i o unutrašnjoj borbi. “Ako su mu Isusa doveli pod optužbom da se proglasio kraljem židovskim tj. diže ustanak, on kao službenik rimskog imperija sada je siguran da se ovdje ipak radi samo o vjerskim pitanjima u koje se ne želi miješati. Za njega je Isus na građanskom području nevin i ne vidi zašto bi ga trebao suditi ili kazniti.”³³

Pilat se ovdje u prvom redu obraća Židovima koji su stajali vani i pred njima iznova javno proglašava Kristovu nevinost. Sam Pilat u Ivanovom evanđelju upućuje nas na mogućnost pomilovanja za zatvorenike prigodom približavanja blagdana Pashe. Pilat, iako u optuženom, ne nalazi krivice, isto tako ne iznosi ni oslobađajuću presudu, nego Isusovim tužiteljima nudi nagodbu, podsjećajući ih na njihov običaj da im o blagdanu Pashe nekoga pusti. Da Pilat smatra Isusa posve bezopasnim za rimsku vlast vidi se potom što ga nudeći ne zove imenom, već kraljem židovskim kako su ga oni optužili. Time je on zapravo izrekao što

³² Usp. ALFONS WEISER, *Središnje teme novoga zavjeta*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1981., str. 41.

³³ ALBIN ŠKRINJAR, *Teologija sv. Ivana*, Filozofsko-teološki institut družbe isusove, Zagreb, 1975., str. 158.

misli optužbi Židova i o optuženom: lažno su ga optužili i na njemu nema nikakve krivice. Svoj prijezir prema Isusu, Židovi su pokazali vikom i traženjem oslobođenja Barabe, a on je bio razbojnik. „Izraz *lestes*, što znači razbojnik često je označavao osobe koje su poticale ljude na pobunu.“³⁴ Baraba je po svemu sudeći bio čovjek, revolucionar, pripadnik zelota-židovske stranke koja se oružjem borila za samostalnost izraelskog naroda. Očito je jednog dana upao u zasjedu rimske vojne postrojbe i bio uhapšen sa još nekolicinom svojih kolega. Njegova družina napadala je i poštene židovske građane, pogotovo one bogatije koji nisu podupirali nasilje i koji nisu mislili kao što misle zeloti. Dakle, ne samo rimski vojnici, već i židovski građani bili su žrtva Barabine družine.³⁵

Koristeći izraz *razbojnik* za Barabu, Evanđelist želi naglasiti stupanj mržnje velikih svećenika prema Isusu kada traže oslobođenje okrutnog razbojnika. Premda je Pilat uvjeren u Isusovu nevinost, on se ne usuđuje osloboditi ga. On mora popustiti pritisku protivnika i iz zatvora osloboditi politički opasnog čovjeka. Evanđelist se ne bavi pitanjem što je kasnije bilo s Barabom, nego zadržava pogled na Isusu, kojega Pilat, iako je bio uvjeren u njegovu nevinost, ipak nije oslobodio.³⁶

3.4. Isus okrunjen kao kralj židovski

Pilat će u ovom dijelu teksta ići korak dalje. S jedne strane on je mislio da će svojim postupkom riješiti problem. Kada je shvatio da sve što je pokušavao učiniti u vidu Kristova oslobođenja nije bilo dovoljno, Pilat je mislio da će Židove zadovoljiti kada budu u tom Isusu kojega su mrzili, vidjeli krv. Neposredno nakon toga Pilatovi vojnici su se zabavljaju s Isusom, stavljaju mu trnovu krunu i grimizni plašt. Sve je to promatrao Pilat, smatrajući da kada ga nevinu budu vidjeli okrvavljena od bičevanja i trnove krune moraju se smekšati i povući zahtjev za smrtnom kaznom.³⁷

³⁴ D.J. HARRINGTON, B.V. VIVIANO, R.J. KARRIS, R. J. DILLON, PH. PERKINS, *Komentar evanđelja i djela apostolskih*, str. 626.

³⁵ Usp. ZVONKO PRESEČAN, *Baraba ili Krist – Izbor koji ne možemo zaobići*, put-istina-život, Rimokatolički portal, 67.

³⁶ Usp. D.J. HARRINGTON, B.V. VIVIANO, R.J. KARRIS, R. J. DILLON, PH. PERKINS, *Komentar evanđelja i djela apostolskih*, str. 627.

³⁷ ALBIN ŠKRINJAR, *Teologija sv. Ivana*, str.160.

19,1-3: “Tada Pilat uze i izbičeva Isusa. A vojnici spletoše vijenac od trnja i staviše mu na glavu; i zaogrnuše ga grimiznim plaštem. I prilazili su mu i govorili: Zdravo, kralju židovski! I pljuskali su ga.“

S druge strane, u prvim redovima kao jednu od Pilatovih kazni možemo navesti Isusovo bičevanje i krunjenje trnovom krunom. Pilat, kao takav igrao je okrutnu igru s Isusom, ali i sa njegovim tužiteljima. Ivan, Pilatovom naredbom da se Isusa izbičuje, oblikuje jedan novi Pilatov pokušaj da Židove odvraća od njihove smrtne optužbe. Pilat zapravo ovim činom apelira na sućut Kristovih tužitelja, odnosno poziva na njegovo pomilovanje. Samo bičevanje nam je ovdje prikazano kao samostalan čin naređen od Pilata, ne bi li njime zadovoljio mržnju Židova.³⁸ Iako je od samoga početka jasna istaknuta namjera Evandelisti da jasno istakne kako za Isusovu smrt krivnju snose židovski veliki svećenici, krivnja jednako tako pogađa i Pilata. On se nije otvorio istini, sve se više predao svom vlastitom proturječju i tako je postao žrtvom židovske ucjene. Ovdje je prikazan Pilat koji je do maloprije Isusa proglasio nevinim i koji je Židovima nudio da ga uzmu i sude mu po njihovim zakonima, došao u proturječje sa samim sobom, jer je čovjeku kojega je smatrao nevinim, dosudio bičevanje. Bičevanje je bila okrutna kazna koja se mogla primijeniti kako bi se dobilo priznanje krivnje u istrazi, ali je najčešće primjenjivana kao uvod u smrtnu kaznu raspinjanjem. Prizor bičevanja i izrugivanja prikazan je motivom kralja, gdje je Isus predstavljen kao kralj kako bi primio prvo poklonstvo. Znakovi njegovog kraljevskog dostojanstva su trnova kruna i grimizni ogrtač.³⁹ To je kraljevsko znakovlje čije kraljevstvo *nije od ovoga svijeta*. Tako se postupa sa istinskim kraljem, kraljem koji mora biti ponižen i trpjeti radi naših grijeha i spasenja.

3.5. Ecce homo - evo čovjeka

Ovdje se po prvi puta na pozornici nalaze sve tri stranke zajedno u procesu: Isus optužen da se pravi *kraljem židovskim*, sada je ponižen i ismijan, Židovi kao njegovi tužitelji i Pilat kao predstavnik rimske sudačke vlasti. Židovski zahtjev za Isusovim razapinjanjem

³⁸ Usp. D.J. HARRINGTON, B.V. VIVIANO, R.J. KARRIS, R. J. DILLON, PH. PERKINS, *Komentar evanđelja i djela apostolskih*, str. 627.

³⁹ Usp. ALBIN ŠKRINJAR, *Teologija svetog Ivana*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove u Zagrebu, Biblioteka Theosis knjiga 3, Zagreb, 1975.. Bogoslovska smotra, (454), 498-500.

ovdje je prikazan u dubokoj povezanosti sa Pilatovim *evo čovjeka*, te dobiva novu dimenziju. Koliko god se Pilat trudio uvjeriti Židove da je Isus nevin i da ga treba osloboditi, zahvaljujući svojoj samovolji i nedosljednosti, on se zapliće u proturječje sa samim sobom i postaje žrtvom takvoga držanja.

19,4-7: *“A Pilat ponovno izađe i reče im: evo vam ga izvodim da znate, ne nalazim na njemu nikakve krivice. Iziđe tada Isus s trnovim vijencem, u grimiznom plaštu. A Pilat im kaže: Evo čovjeka! I kad ga ugledaše glavari svećenički i sluge, povikoše: Raspni, raspni! Kaže im Pilat: Uzmite ga vi i raspnite jer ja ne nalazim na njemu krivice. Odgovoriše mu Židovi: Mi imamo zakon i po zakonu mora umrijeti jer se pravio Sinom Božjim.”*

Za samog Pilata, Isus je čovjek kojega su Židovi optuživali da se pravi židovskim kraljem. Ustoličeni i sa znakovima kraljevskog dostojanstva zaodjenuti Isus, bit će predstavljen Židovima koji su ga vani čekali riječima: *Evo čovjeka*. Dosljedno kraljevskom obredu narod bi mu se morao pokloniti. Ali Isusovi tužitelji bili su zaslijepljeni mržnjom prema njemu i imali su jedinu nakanu ubiti ga. Ako bi Pilat i dalje pomislio da će ga Židovi, ponižena ipak osloboditi od svojih optužbi, prevario bi se. Umjesto toga uslijedila je burna reakcija: *Raspni, raspni!*, a ta reakcija dolazila je od glavarara svećeničkih i sluga. Tražeći Isusovu smrt, tužitelji nisu ni svjesni da u ovom izmučenom čovjeku odbacuju njihovog istinskog kralja, Sina Čovječjega i predaju ga u smrt.⁴⁰ Ivan je najbolje sačuvao povijesnu istinu da su židovski veliki svećenici najodgovorniji za Isusovu smrt.⁴¹ Pilatov odgovor u obliku poziva glavarima svećeničkim da ga oni sami razapnu, može se shvatiti samo kao ironija jer on dobro zna da Židovi ne mogu izreći smrtnu presudu. Nakon što je bičevanjem ponizio Isusa, on želi poniziti i Židove. Isusovi tužitelji iznose novu optužbu protiv njega. Oni sad podsjećaju Pilata da prema njihovu zakonu ima bit kažnjen smrću svatko tko izgovori hulu u ime Jahvino. “Premda je Isus bio osuđen na smrt kao politički Mesija pretendent, umro je zbog svog kristološkog priziva na zahtjev židovskih autoriteta: točnije, optužba je dana od saducejske plemićke partije koja je u to vrijeme bila čuvar hramskog kulta. Politička je optužba bila samo paravan i trebala je poslužiti uvlačenju Pilata kao izvršne zakonodavne vlasti u provođenje njihove ubilačke nakane.”⁴² Sami tužitelji svojim upućivanjem na zakon potvrđuju Isusovo vlastito tumačenje njegova kraljevstva koje po svojoj naravi nije svjetsko

⁴⁰ Usp. RUDOLF SCHNACKENBURG, *Osoba Isusa Krista u 4 evanđelja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997., str. 69.

⁴¹ Usp. D.J. HARRINGTON, B.V. VIVIANO, R.J. KARRIS, R. J. DILLON, PH. PERKINS, *Komentar evanđelja i djela apostolskih*, str.632.

⁴² FELIX PORSCH, *Ivanovo evanđelje*, str. 164.

ni političko. U prvom smislu ova optužba za Pilata ima religioznu narav. Ovdje se radi o promišljanju židovskih tužitelja, o njihovim pogledima na Zakon i Objavu, te o njihovoj slici Boga. Ovdje će Božji zakon Isusovog Oca, što ga je ponudio kao put u vječni život, postati izgovor i povod, njegove smrti. Za Ivana, ova optužba je znak Židovskog protivljenja Isusu, znak je nevjere i odbijanja prihvaćanja njegove objave.⁴³

3.6. Drugo Isusovo saslušanje pred Pilatom

Drugo Isusovo saslušanje pred Pilatom nastavak je prvoga (18,33-37) u smislu njegova produbljenja po pitanju njegove vlasti i podrijetla. U njemu dominiraju novi motivi koji signaliziraju zamjenu uloga između Pilata kao suca i Isusa kao optuženoga: Pilatov strah, Isusova dostojanstvena šutnja, u Ivanovom su evanđelju zagonetni, ali za Isusovo podrijetlo važan je izraz odozgor (*anóthen*) te Pilatovo nastojanje da ga oslobodi.⁴⁴ Cijeli razgovor se nije odvijao pred Židovima nego u pretoriju kamo su Pilat i Isus ponovno ušli. Pilat podsjećajući Isusa na vlast i moć kojom raspolaže, kao predstavnik Rimskoga Carstva među Židovima, govori mu da ga on može razapeti ili pustiti. Isus svojim odgovorom ne niječe Pilatu njegovu sudačku vlast, ali ga želi podsjetiti da i ona ima svoje granice i ne smije se zloupotrijebiti. Govoreći o većem grijehu onih koji su ga predali, Isus tvrdi kako su veliki svećenici zloupotrijebili svoju vlast optužujući ga pred Pilatom.⁴⁵ U završnom dijelu Isusova saslušanja ponovno se susreću svi koji su upleteni u taj proces: Židovi kao tužitelji, Isus kao optuženik i Pilat kao sudac. Pilat je svjestan da ovaj proces mora privest kraju. On je spreman osloboditi Isusa, no njegova spremnost nailazi na snažniji otpor Židova koji je prikazan kao pokušaj ucijene: *Ako ovoga pustiš nisi prijatelj caru*. Ova ucjena može se shvatiti kao upozorenje da bi Pilat puštanjem Isusa pao u nemilost cara jer bi ga oni zbog toga tužili.⁴⁶

(Iv 19,8-10): *“Kad je Pilat čuo te riječi, još se više prestraši pa ponovo uđe u dvor i kaže Isusu: Odakle si ti? No Isus mu ne dade odgovora. Tada mu Pilat reče: Zar meni ne odgovaraš? Ne znaš li da imam vlast da te pustim i da imam vlast da te razapnem?”*

⁴³ Usp. RUDOLF SCHNACKENBURG, *Osoba Isusa Krista u 4 evanđelja*, str. 71.

⁴⁴ Usp. IVAN DUGANDŽIĆ, *Evanđelje ljubljenog učenika, Uvodna pitanja i komentar Ivanova evanđelja*, str. 330.

⁴⁵ Usp. ALFONS WEISER, *Središnje teme novoga zavjeta*, str. 44.

⁴⁶ Isto, str. 45.

Pilat kao predstavnik rimske vlasti i sile suočen je s Isusom koji mu ne osporava tu vlast, ali ga podsjeća da ima netko iznad nje. Cijela scena započinje tvrdnjom da se Pilat uplašio kad je čuo optužbu glavarara svećeničkih da se Isus pravi Sinom Božjim. Ovdje je posrijedi strah koji zahvaća čovjeka koji se susreće s božanskom stvarnošću. Taj strah može biti reakcija na istinu koja nam govori da je Isus Sin Božji.⁴⁷ Daljnji razgovor između Isusa i Pilata ne odvija se pred Židovima već u pretoriju kamo je Pilat ponovno ušao. Pilatovo pitanje: *Odakle si ti?* može se shvatiti kao dio istražnog protokola u kojem se od optuženog prvo traže podatci o njemu, ali u teološkoj perspektivi Ivanovog evanđelja ono ima dublji smisao. Ono se oslanja na Isusov zagonetan odgovor o naravi njegova kraljevstva koje nije od ovoga svijeta. Isusova šutnja pred Pilatom ima dublja značenje: Isus tu istinu ne može objaviti Pilatu koji se pokazao nesposobnim da čuje Božji glas.⁴⁸ To su pitanje više puta na različite načine Isusu postavili nevjerni Židovi koji su znali njegovu obitelj i zavičaj, ali nisu znali odakle dolazi i kamo on ide. Zato je razumljiva Isusova šutnja kao odgovor na Pilatovo pitanje. On je znao da Pilatu nije stalo do istine, već je njegovo pitanje izraz zbunjenosti i straha. Kako bi prekrpio svoju nesigurnost, Pilat podsjeća Isusa na vlast i moć kojom raspolaže kao predstavnik Rimskog Carstva. On ga može pustiti ili razapeti. Shvaćajući tako svoju vlast Pilat otkriva kako se u provođenju vlast ne vodi pravednošću, nego svojom samovoljom.⁴⁹

(19,11-12): *“Odgovori mu Isus: ne bi imao nada mnom nikakve vlasti da ti nije dano odozgor. Zbog toga ima veći grijeh onaj koji me predao tebi. Od tada ga je Pilat nastojao pustiti. No Židovi vikahu: Ako ovoga pustiš, nisi prijatelj caru. Tko se god pravi kraljem protivi se caru.”*

Isus svojim odgovorom *da ti nije dano odozgor* podsjeća čitatelje Evanđelja da je njegova smrt zapravo dio Božjeg plana. S druge strane, to što on žrtvuje samoga sebe, ne ispričava od grijeha nikoga od onih koji su uzrokovali njegovu smrt.

U to doba naslov *carev prijatelj* bio je počasni naslov koji se dodjeljivao pojedinim osobama kao priznanje za njihovo služenje caru. Krug ljudi koji se okupljao oko nekog kralja, bio je poznat pod nazivom *kraljevi prijatelji* i obično je obuhvaćao osobe koje su imale poseban politički utjecaj.⁵⁰ Dakle, sam Pilat je uza sve nastojao pustiti Isusa na slobodu, no

⁴⁷ Usp. LEON MORIS, *Tumačenje evanđelja po Ivanu*, str. 566

⁴⁸ Usp. RUDOLF SCHNACKENBURG, *Osoba Isusa Krista u 4 evanđelja*, str. 73.

⁴⁹ Usp. D.J. HARRINGTON, B.V. VIVIANO, R.J. KARRIS, R. J. DILLON, PH. PERKINS, *Komentar evanđelja i djela apostolskih*, str. 625.

⁵⁰ Isto, str. 628.

Židovi bi ga tim postupkom označili kao carskog neprijatelja. Te su optužbe kod Pilata izazvale strah. On se bojao da će svojim postupkom izgubiti carevu milost. Sam car Tiberije bio je vrlo okrutan car, a posebno osjetljiv kada je vlast u pitanju. Zločin protiv cara bio je vrhunac svih zločina, a za svoje je zakone vrlo okrutno služio, a to su Židovi znali. Oni su stali vikati da počasni naziv prijatelj carev za Pilata kao carskog službenika neće priznati ako ne učini ono što oni od njega traže, a to je Isusovo raspeće. Oni su također ciljali na Pilatovu sebičnost, jer ako ga tuže Tiberiju da je na slobodu pustio buntovnika koji se usudio dići protiv cara i proglasiti se kraljem, onda će Pilat izgubiti carevu naklonost.

3.7. Mi nemamo kralja osim cara

„Kako bi natjerali Pilata da postupi u skladu s njihovim željama, dali su mu do znanja da se ne smije kolebati u čuvanju državnog poretka. Izjavivši da nemaju nikakvog svoga kralja nego samo cara, Židovi mu stavljaju do znanja kako ga namjeravaju prijaviti na carski dvor ako ne osudi samozvanog kralja – carevog konkurenta! Time su prekršili i svoj Zakon koji za vladara nad Izraelom priznaje jedino Boga, a ujedno su se odrekli i mesijanskih iščekivanja da bi Bog mogao poslati pomazanika koji će u njegovo ime uspostaviti kraljevstvo u Izraelu! Ivan ih želi prikazati kako su spremni sve izdati samo da eliminiraju Isusa. Pilat, pritiješnjen ovakvom ucjenom i svjestan da pred carem ionako ne kotira najbolje, odlučuje pojednostavniti situaciju i popustiti zahtjevima židovskih vođa.“⁵¹

(19,13-16): *“Čuvši te riječi, Pilat izvede Isusa i posadi na sudačku stolicu na mjestu koje se zove Litostratos - Pločnik, hebrejski Gabata – a bijaše upravo priprava za Pashu, oko šeste ure – i kaže Židovima: Evo kralja vašega! Oni nato povikaše: Ukloni! Ukloni! Raspni ga! Kaže im Pilat: Zar kralja vašega da razapnem? Odgovoriše glavari svećenički: Mi nemamo kralja osim cara! Tada im ga preda da se razapne. Uzeše dakle Isusa.”*

Ova slika s Pilatovom vrhovnom presudom donosi nam završetak procesa Kristove osude. „Prema samoj rimskoj proceduri namjesnik zauzima svečano mjesto na sudačkoj stolici koja se nalazila na povišenom mjestu popločanom mramoru i nosilo je natpis na aramejskom *gabbata* (tj. uzvisica ili prednji dio glave), a grčki *lithostratos* Sina Božjeg i

⁵¹ IVICA ČATIĆ, „Sudski proces pred Pilatom (18,28 – 19,16a)“, <http://sveto-pismo.net/2014/04/08/32-sudski-proces-pred-pilatom-1828-1916a/> (2.2. 2018).

poslanika.⁵² Pilat ovdje provocira Židove s time što im Isusa predstavlja kao njihovog kralja koji je izložen ruganju. U svojoj mržnji Židovi ovdje zapravo *izdaju vlastito uvjerenje* jer nad sobom priznaju carevo vrhovništvo i vlast.⁵³ Židovi, budući da ne žele priznati Isusa, prisiljeni su podložiti se vladavini poganskih Rimljana.⁵⁴ Evanđelist izričito primjećuje da se Isusova osuda dogodila na dan pripreme blagdana Pashe i time uspostavlja povezanost s pripremom pashalnih janjaca koja se upravo u to vrijeme odvijala u hramu. *Dan priprave* bio je dan uoči subote koji je iste večeri počinjao. Prema Ivanovom evanđelju cjelokupan proces koji se odvijao pred Pilatom održavao se u petak, 14 nisana (travnja).⁵⁵ Kod Ivana misao da je Isus osuđen i umro na dan pripreme uoči blagdana pashe ima teološko značenje: za Ivana je Isus svojom žrtvom postao istinsko pashalno janje.⁵⁶ Pilat je postupkom predaje Isusa na razapinjanje došao u proturječje sa samim sobom. On je, zapravo, na kraju pripustio osuditi čovjeka za kojeg je i sam kroz cijeli proces govorio da je nevin.⁵⁷ Možemo ipak zaključiti da ga Ivanovo evanđelje dočarava kao čovjeka slabe volje, pesimističnog te čovjeka kojemu nedostaju snaga, karakter i volja u trenucima sučeljavanja sa svijetom, nepostojan u moralnim uvjerenjima i neodlučan da oslobodi nevinog čovjeka.

4. PRAVNI POSTUPAK – ŽIDOVSKI SUDOVI I KAZNE ZA PRIJESTUP

Kod Židova su bila prisutna 3 različita sudišta. Prvo je bilo sudište triju sudaca i spominje ga sam Talmud, drugo se sudište sastojalo od 23 sudca, a treće od 70 sudaca. Prva dva sudišta najvjerojatnije su bili pokrajinski sudovi i zvali su se sudovima.⁵⁸ Nalazili su se u svakom mjestu Palestine, ali i u zajednicama izvan nje. Na tim se sudovima sudilo manjim prekršajima, bez prava na priziv, dok se za veće postupke činio priziv na Sinedrij u Jeruzalemu.⁵⁹ Sam Sinedrij, kao treće sudište, u Isusovo vrijeme bio je vrhovno sudište židovskog naroda pod rimskim nadzorom. Naziv Sinedrij (*Sanhedrion*) dolazi od grčke riječi

⁵² POROBIJA ŽELJKO: *Tri priče o čovjeku koji je razapeo Isusa*, Znaci vremena, Godište 37, broj 1, Zagreb, 2013., str. 16.

⁵³ Usp. FELIX PORSCH, *Ivanovo evanđelje*, str. 167.

⁵⁴ Usp. RAYMOND E. BROWN, *Uvod u Novi zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2008., str. 367.

⁵⁵ Usp. TOMISLAV IVANČIĆ, *Pitanje dodatka Ivanova Evanđelja*, Bogoslovska smotra 47 (1977.) str. 425.

⁵⁶ Usp. IVAN DUGANDŽIĆ, *Evanđelje ljubljenog učenika. Uvodna pitanja i komentar Ivanova evanđelja*, str. 338.

⁵⁷ Isto, str. 341.

⁵⁸ Usp. ANTO POPOVIĆ, *Novozavjetno vrijeme, povijesno, političko i religiozno- kulturno okruženje*, str. 31.

⁵⁹ Isto, str. 32.

synedrion što označava skupštinu, vijeće i sabor. Počeci mu sežu u vrijeme Makabejaca (2. st. pr. Kr.), a trajao je sve do 70. g. po. Kr. U Isusovo vrijeme taj je sud poslije velikog svećenika bio najviša židovska ustanova, vrhovna, narodna i vjerska skupština koja je raspravljala i donosila odluke o vjersko-političkim pitanjima. Sinedrij je za vrijeme rimskih upravitelja mogao suditi o svakoj vjerskoj i građanskoj stvari koja je imala veze sa židovskim zakonom jer su Rimljani omogućavali svakom narodu slobodu u vjerskim stvarima, ali su tu slobodu ograničavali u nutarnjim građanskim stvarima. Osude Sinedrija imale su izvršnu vrijednost i mogle su se izvršiti uz pomoć sile jer je sam Sinedrij imao svoju stražu. Imao je pravo uhititi i zatvoriti zlikavce te im odrediti stanovite kazne kao što su bičevanje i veliko i malo izopćenje, ali vlast Sinedrija nije smjela preći te ovlasti. Sinedrij kao sastav od sedamdeset članova, imao je svog predsjednika, a to je po svojoj službi bio veliki svećenik.⁶⁰ Sastojao se od svećenika, poglavara, narodnih starješina, književnika i učitelja zakona.

Prva skupina ili “veliki svećenici“ bili su iz redova veliko svećeničkih obitelji. Oni su bili predstavnici svećeničke aristokracije i članovi saducejske sljedbe. Druga skupina ili “starješine“ predstavljali su laičku aristokraciju. Treća skupina koja nosi naziv “pismoznanci“ ili “učitelji zakona“, najvećim dijelom su bili članovi farizejske sljedbe. Oni su najkasnije ušli u sastav sinedrija i oni su bili manjina u sinedriju. Njihovi stavovi uživali su veliki ugled u narodu zato što su posjedovali pravnu kvalificiranost. Broj 70 članova podsjećao je na 70 starješina koje su pomagale Mojsiju upravljati narodom, a članovi vijeća uživali su veliki ugled po bogatstvu i po službi koju su obnašali. (Izl 24,1): “Potom reče Mojsiju: »Uzađi k Jahvi – ti, Aron, Nadab i Abihu i sedamdeset izraelskih starješina. Poklonite se izdaljega!“ (Izl 24,9): “Onda se uspne Mojsije s Aronom, Nadabom i Abihuom i sa sedamdeset starješina Izraelovih.“

“Sinedrij je politički prestao djelovati razaranjem jeruzalemskog hrama, te je nakon 70. g. po. Kr. utemeljen u Jamniji akademski sinedrij kao religiozna institucija.⁶¹“ Ovaj sinedrij čiji su članovi bili rabini, postao je vrhovno židovsko sudište u pitanjima ispravnog tumačenja i prakticiranja Zakona. Po ovoj funkciji ovaj sinedrij smatra se nasljednikom jeruzalemskog sinedrija.

⁶⁰ Usp. ANTO POPOVIĆ, *Novozavjetno vrijeme, povijesno, političko i religiozno- kulturno okruženje*, str. 32.

⁶¹ Isto, str. 34.

4.1. Služba ili ovlast velikog vijeća

Veliko vijeće (sinedrij) imalo je nadležnost u zakonodavstvu, izvršnoj vlasti i sudstvu u onim pitanjima koja su bila od važnosti za narod. Ovlasti i zadaće sinedrija bile su različite. Ponajprije trebao se brinuti za održavanje javnog reda radi čega je pod svojom vlašću imao redarstvenu četvu židovskih vojnika.

(Iv 18,3): “Juda onda uze četvu i od svećeničkih glavara i farizeja sluge te dođe onamo sa zublama, svjetiljkama i oružjem.“

(Iv 18,12): “Tada četa, zapovjednik i židovski sluge uhvatiše Isusa te ga svezaše“

Službene sjednice Sinedrija redovito su se održavale unutar hramskog zdanja, u prostoriji koja se zvala *soba četverokutnih kamenova*. Sama rasprava započinjala je iznošenjem optužbe i ispitivanjem okolnosti koje su optuženom mogle ići u prilog.⁶² Svjedoci su morali biti muškarci koji su bili slobodni i punoljetni i nisu smjeli biti u rodbinskoj vezi s optuženim. Prije no što Sinedrij započne s ispitivanjem svjedoka, strogo bi ih se upozorilo na kaznu koja će ih snaći ako se ustanovi da su lažno svjedočili. Ispitivali su ih osobno, jednog po jednog i njihova svjedočenja nisu bila vrijedna, ako nisu bila u suglasnosti odnosno slaganju. Nakon ispitivanja pisari su zbrojili glasove članova Sinedrija i na temelju toga predsjednik je izricao pravorijek. Sinedrij je djelovao kao visoki sud koji je rješavao sva pitanja vezana uz židovski Zakon. Odluke sinedrija u religioznim i civilnim pitanjima imale su snagu zakona na cijelom židovskom teritoriju. Sam Sinedrij mogao je osuditi čovjeka, odnosno počinitelja kaznenog djela i na smrt, ali je za samo izvršenje smrtne kazne u svakom pojedinom slučaju bilo potrebno odobrenje rimskog namjesnika, zato što su Rimljani oduzeli židovima tzv. *ius gladii*, pravo mača.⁶³ To je pravo Rim čuvao samo za svoje predstavnike, odnosno prokonzule i rimske namjesnike. Osude na smrt bile su rijetke, a sam postupak kojemu je prijetila smrtna osuda nikada nije započinjao uoči subote ili bilo kojeg židovskog blagdana. Talmud je propisivao da se u slučaju smrtne presude dok je osuđenik na putu prema stratištu i dalje traže dokazi koji bi tom osuđeniku išli u prilog kako bi se odmah, dokaže li se njegova nedužnost, moglo zaustaviti izvršenje smrtne kazne. Je li se ovaj propis držao i u Isusovo vrijeme, mi ne znamo. Možemo zaključno samo potvrditi da je Isusov proces osude vođen u dva navrata: najprije pred Sinedrijem, a onda i pred samim Pilatom. Pred Sinedrijem

⁶² Usp. KUSHNER, HAROLD S., *Živjeti! Kako žive i misle Židovi*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 1997., str. 28.

⁶³ Usp. HARRINGTON, WILFRID J. *Uvod u Novi Zavjet*, str. 32.

Isus je bio optužen iz vjerskih razloga, bio je optužen da se proglašava Sinom Božjim, a to je za židovski narod hula na Boga i zato je bio osuđen na smrt. Budući da Sinedrij nije imao ovlast izvršenja smrtne osude, poslao je Isusa Pilatu, i ondje se, pred namjesnikovim gradskim sudom, odvijao drugi dio procesa.

Iv 18,31: *“Reče im na to Pilat: uzmite ga vi i sudite mu po svom zakonu!”*

Sinedristi su pred samim Pilatom nastupili kao tužitelji koji su iznosili pretežno političke optužbe, prikazujući Isusa kao zločinca, koji buni narod, zločinca koji zabranjuje davati porez caru i govori da je on Krist *kralj židovski* svojim su ga optužbama htjeli prikazati kao vjerskog fanatika, koji buni narod i kao nacionalnog buntovnika.

4.2. Židovske kazne - Svjedočanstvo Talmuda

Talmud ili Pouka zbirka je rabinskih senzacija o starozavjetnom zakonu, to jest o zakonu koji proizlazi iz Mojsijevog Petoknjižja, što obuhvaća prvih pet knjiga Staroga Zavjeta. Moramo priznati da je poslije propasti Jeruzalema i židovske države duhovni život u Palestini predstavljala isključivo struja farizeja. Oni su se bavili skupljanjem židovske predaje u prvim stoljećima. Najprije je sastavljena Mišna, to je zbirka usmenih zakona. Njeno sastavljanje dovršava Juda Svetac oko 219. g. po. Kr. Nakon toga bio je napisan tumač Mišni odnosno Gemara, a sjedinjenjem Mišne i Gemare nastaje Talmud. Koji je bio napisan između petog i šestog stoljeća, te zajedno s Biblijom čini duhovnu tvorevinu judaizma. Osim religioznih zbirki talmud je sadržavao ujedno i govor o pravnim elementima. Znamo da su prema Mojsijevom zakonu za osudu na smrt bila potrebna bar dva ili tri posve suglasna svjedoka, ali nije sigurno jesu li se onda smjeli noću voditi kriminalni postupci i nije sigurno je li se smrtna osuda smjela izreći istoga dana kada je vođen postupak protiv okrivljene osobe.⁶⁴ Ako su u Isusovo vrijeme bila na snazi ta pravila, onda možemo zaključiti da postupak protiv Isusa nije imao zakonske vrijednosti, već se tim postupkom iskazivala mržnja prema njemu.⁶⁵

⁶⁴ Usp. KELLER, WERNER, *Povijest Židova. Od biblijskih vremena do stvaranja Izraela*, Naprijed, Zagreb, 1992., str. 64.

⁶⁵ Isto, str. 66.

Sada ćemo kratko pokušati objasniti zakon istovjetne odmazde ili *lex talionis*. On je bio sazdan u 12 ploča, na kojima je pisalo: “Oklo za oko, zub za zub, rana za ranu, život za život.“ Smisao toga bio je dati takvu kaznu zločincu kakvu je i on uvredu dao drugomu, odnosno dati mu kaznu onakvu kako je i on s drugim postupio. Ovaj zakon Mojsije je uvrstio u zakonik kako bi zapriječio privatnu osvetu te kako bi ju povjerio redovitim sudovima.⁶⁶ Isus tome zakonu suprotstavlja neodupiranje zlu te kaže kako hladnu pravdu valja nadopuniti i pobijediti ljubavlju. U konačnici on je zbog te ljubavi prema čovjeku nevin, pristao biti osuđen na križ. Prema Kristovim riječima i djelima privatna osveta, kao i odmazda, nisu dopuštene. On svojim riječima i djelom dokazuje da se na zlo ne treba odgovoriti zlim, odnosno osvetom, nego zlo i štetu treba nadvladati ljubavlju prema bližnjem i dobrim djelima. Kazne za optužene po propisima bile su: kamenovanje, bičevanje, te nošenje križa i raspeće.

a) Kamenovanje

Od same starine redovita smrtna kazna samih židova bila je kamenovanje. Žena koja je uhvaćena u preljubu imala je po Mojsijevom zakonu biti kamenovana. Samo kamenovanje vršilo se odmah, bez suda i izvan grada. Tu kaznu zakon je dopuštao svjedocima u slučaju da je tko izrekao hulu na Boga. Sama je rimska vlast kamenovanje kršćana dopustila zbog političke popustljivosti i straha. Uz kamenovanje postojao je i revnosni sud, a odnosio se na strmoglavljenje, koje se izjednačavalo s kamenovanjem. Po revnosnom sudu, mrtvo bi tijelo kamenovanog čovjeka objesili na stup ili na stablo kako bi njegova sramota bila još veća i da njegova kazna bude opomena i strah ostalom narodu. Po samom zakonu onaj koji je bio ovako kažnjen smatrao se od Boga prokletim i njegovo je mrtvo tijelo moralo biti pokopano isti dan.⁶⁷

b) Isusova osuda

1. Bičevanje

Rimljani su poznavali 3 načina bičevanja. Prvim su načinom bičevanja kažnjavali neke prekršaje. Drugim su načinom bičevanja nastojali izvući priznanje zločina, kod onih ljudi koji su čin zločina nijekali, a treći se način bičevanja vršio nad onima koji su bili osuđeni na smrt,

⁶⁶ Usp. KELLER, WERNER, *Povijest Židova. Od biblijskih vremena do stvaranja Izraela*, str. 67.

⁶⁷ Usp. KUSHNER, HAROLD S., *Živjeti! Kako žive i misle Židovi*, str. 30.

prije njihovog polaska na mjesto raspeća.⁶⁸ Sam Pilat Isusa je želio kazniti prvim načinom bičevanja i pustiti ga jer se nadao da će se narod i njegove starješine time zadovoljiti i pustiti ga budući da je Pilat bio uvjeren u Isusovu nevinost. Sam postupak bičevanja odvijao se tako da bi okrivljenog najprije svukli, onda bi mu svezali ruke uz niski stup, te bi nakon toga po leđima optuženog padali udarci. Broj udaraca bio je prepušten volji sudca i onih koji su kaznu izvršavali.⁶⁹ Sam evanđelist Ivan spominje Isusovo bičevanje u riječima: “uze Pilat Isusa i izbičeva ga.”

2. Nošenje križa i raspeće

Kada je osuđenik nosio težak križ na mjesto raspeća, on je već bio u smrtnoj borbi. Povorku je povodio stotnik na konju, a pratili su ga vojnici koji su imali izvršiti osudu. Za njima je ošao glasnik koji je razglašavao zločin, a nakon njega i osuđenik koji je nosio na vratu pločicu na kojoj je pisalo zašto je osuđen. Sama kazna smrti na križu bila je poznata u Perziji, Egiptu, ali i u Rimskom Carstvu, tako da je od starine riječ križ označavala svaku muku. Židovi su križ nazvali drvom koje je ukopano u zemlju, on je rimsko smrtno oruđe. Raspeće je u grčko-rimskom svijetu bila najokrutnija kazna. Sam rimski građanin nije smio biti razapet, već je bio koristan manje vrijednim građanima, podanicima, robovima, razbojnicima i ubojicama.⁷⁰

4.3. Stav i vijećanje Sinedrija o Isusu Kristu po Ivanovom evanđelju

U samim počecima Isusovog javnog djelovanja njegov nastup i pokret koji se oblikovao oko njega malo je zanimalo hramsku vlast jer se to činilo samo kao jedan od pokreta koji je nastao u Galileji. Situacija se promijenila s Cvjetnicom: mesijansko iskazivanje počasti Isusu za njegova ulaska u Jeruzalem; izgon trgovaca iz hrama, s riječima tumačenja kojima je nagoviješten svršetak hrama, a time i općenito temeljita promjena bogoštovlja u oprijeci je sa odredbama koje je dao Mojsije, te čuda koja je Isus javno činio i sve veći odlazak narod k njemu – sve su to bila zbivanja koja se nisu smjela zanemarivati.⁷¹

⁶⁸ Usp. KUSHNER, HAROLD S., *Živjeti! Kako žive i misle Židovi*, str. 30.

⁶⁹ Usp. ANTO POPOVIĆ, *Novozavjetno vrijeme, povijesno, političko i religiozno- kulturno okruženje*, str. 36.

⁷⁰ Isto, str. 37.

⁷¹ Usp. JOSEPH RATZINGER, *Isus iz Nazareta, od ulaska u Jeruzalem do uskrsnuća*, str. 165.

Po Ivanu, sastali su se veliki svećenici i farizeji – dvije vodeće skupine židovstva u Isusovo vrijeme, koje su se međusobno razlikovale. No njihova je bojazan glasila: Doći će Rimljani i oduzeti nam ovo mjesto. Jedan od njihovih motiva za postupak protiv Isusa bila je i politička briga u kojoj su se s različitih polazišta susreli svećenička aristokracija i farizeji. Isus je samim svojim djelovanjem izvršio odvajanje religijskog od političkog, koje je promijenilo svijet i koje stvarno pripada biti njegova puta. Isus je, u svom naviještanju i čitavim svojim djelovanjem otvorio nepolitičko mesijansko kraljevstvo i započeo odvajati dvije stvarnosti koje su do tada bile nerazdvojne. Tek se u vjeri u Raspetoga, koji je lišen svake zemaljske moći i tako uzdignut, pojavljuje nov način Božje vladavine u svijetu.

Daleko od ovog motiva, koji je za odgovorne u Izraelu temeljan, istodobno vjerski i politički, mora se navesti i poseban interes za moć Anine i Kajfine dinastije, koji je doveo do katastrofe 70-ih godina i tako polučio ono što je njihov zadatak bio spriječiti. U odluci da se osudi i ubije Isusa postoji ispreplitanje dvaju slojeva: briga za zaštitu s hrama i naroda s jedne, te sebična težnja za moću vladajuće skupine s druge strane. To znači da se križ podudara s Božjom spasenjskom voljom i da je Kajfa svojom odlukom u konačnici postao izvršitelj božanske volje iako je njegova motivacija bila nečista. Ivan je jasno izrekao prožetost izvršenja Božje volje i Kajfine sljepoće. U neodlučnosti članova vijeća što treba učiniti naočigled opasnosti koja dolazi od Isusova pokreta, on je izrekao odlučujuće riječi: „i ne mislite kako je za vas bolje da jedan čovjek umre za narod, nego da sav narod propadne!“ (11,50). Ivan ovu tvrdnju označava kao riječi „proročkog nadahnuća“ koje je Kajfa formulirao karizmom službe velikog svećenika. Iz ovih riječi proizlazi da je okupljeno Vijeće do tada preziralo smrtne osude i tražilo druge izlaze iz krize. Tek su teološki motivirane riječi velikoga svećenika, izrečene autoritetom njegove službe, mogle raspršiti njihove dvojbe i pripremiti ih za važnu odluku. Sadržaj ovoga proroštva najprije je nove i praktične naravi i ima svoju razložnost: ako se smrću jednoga može spasiti narod, smrt je toga jednoga manje zlo i politički je ispravan put. Isus je taj jedan, koji umire za narod: ovo je tajna zastupništva koja je najdublji sadržaj njegova poslanja. Ivan naglašava da su riječi o umiranju za narod došle iz proročkoga nadahnuća, te da je on umro, ne samo za narod nego i zato da raspršene sinove Božje skupi u jedno. Rasuta Božja djeca ovdje su ljudi koji ljudi koji iščekuju Boga, ljudi koji su spremni slušati i slijediti njegov poziv. To su svi koji čuju Božji poziv.⁷²

⁷² Usp. JOSEPH RATZINGER, *Isus iz Nazareta, od ulaska u Jeruzalem do uskrsnuća*, str. 166.

4.4. Isus pred velikim vijećem

Načelna odluka za postupak protiv Isusa koja je pala na sjednici Velikoga vijeća, provedena je u djelo Isusovim uhićenjem, u noći s četvrtka na petak na Maslinskoj gori. U to doba noći Isus je uveden u dvor Velikoga svećenika, gdje je Veliko vijeće već bilo okupljeno. U postupku protiv Isusa nije se radilo o stvarnom procesu, nego o saslušanju, koje je završilo da se Isusa rimskome upravitelju da ga osudi.⁷³ Nakon događaja izгона trgovaca iz hrama, protiv Isusa bile su upućene dvije optužbe. Prva se odnosila na riječ tumačenja znakovitog i proročkog čina izгона stoke i trgovaca iz hrama. Taj čin je bio napad na sveto mjesto, a time i na Toru, na kojoj je počivao život Izraela. Moramo reći da predmet rasprave nije bio čin istjerivanja trgovaca iz hrama, nego samo riječi tumačenja kojima je Gospodin izrekao svoj stav. U procesu protiv isusa nastupili su svjedoci, koji su pod prilikom osude protiv Isusa kao optužbu htjeli ponoviti njegove riječi. Na temelju Isusova govora u hramu imamo prikazanu i drugu optužbu: da je Isus polagao pravo na mesijanstvo, po kojem se na neki način stavio u jedinstvo s Bogom, i tako se proturječio temelju Izraelove vjere, te ispovijesti o jednome i jedinome Bogu. Obadvije optužbe teološke su naravi, ali imaju i političku dimenziju: hram kao Izraelovo žrtvište, kojemu hodočasti sav narod na velike blagdane, temelj je Izraelova unutarnjeg jedinstva. “Mesijanski je zahtjev, zahtjev za kraljevanjem nad Izraelom.”⁷⁴ Na Isusovu je križu stajao naslov *kralj židovski* kao razlog njegova pogubljenja. “Nakon uzaludnog pokušaja da se na temelju Isusovih riječi o razorenju i obnovi hrama protiv njega podigne jasna optužba, dolazi do sučeljenja velikog svećenika, najviše instance izabranog naroda i Isusa u kojemu su kršćani kasnije prepoznali konačnog Velikog svećenika po redu Melkisedekovu.”⁷⁵ U Ivanovom je evanđelju neosporno s Isusovim saslušanjem isprepletено i izrugivanje hramskih slugu, nakon kojega će u procesu pred Pilatom slijediti i izrugivanje rimskih vojnika. Ovdje dolazimo do odlučujućega: do pitanja velikoga svećenika i Isusovog odgovora, koje se po Ivanovom evanđelju događalo u isto vrijeme s Petrovim zatajenjem:

Iv 18,19-21: “*Veliki svećenik zapita Isusa o njegovim učenicima i njegovom nauku. Odgovori mu Isus: Ja sam javno govorio svijetu. Uvijek sam naučavao u sinagogi i Hramu gdje se sakupljaju svi Židovi ništa nisam u tajnosti govorio. Zašto mene pitaš? Pitaj one koji su slušali što sam im govorio. Oni eto znaju što sam govorio*“.

⁷³ Usp. TIHOMIR LOVRIĆ, *Isus iz Nazareta, prorok veliki usta među nama*, str. 45.

⁷⁴ JOSEPH RATZINGER, *Isus iz Nazareta, od ulaska u Jeruzalem do uskrsnuća*, str. 168.

⁷⁵ Isto, str. 169.

„Veliki svećenik zapita Isusa o njegovim učenicima i ... nauku“. Ovdje se događa ironija: dok Ana brine za pogubnost Isusovoga djelovanja na ljude, upravo se u tim trenucima apostolski prvak odriče Isusa! Dakle, Isusov nauk nije se čvršće ukorijenio ni u prvome među njegovim učenicima! Na koncu Ana Isusa šalje Kajfi koji je već donio presudu: bolje je da jedan čovjek umre za narod, nego da sav narod propadne (11,47-52).⁷⁶ Ivan ovdje ispušta dio procesa, jer smatra da je proces Isusu trajao za cijelog njegovog javnog djelovanja a zapečaćen već koncem 11. poglavlja.⁷⁷ Već tada je Kajfa donio svoju odluku, odnosno presudu.

5. PILAT U EVANĐELJU PO IVANU – ZAKLJUČNE MISLI

Tema ovog rada je Pilatova pravednost u Ivanovom Evanđelju (1v 18,28-19,16). Cilj rada bio je istražiti i prikazati proces Isusove muke, smrti i uskrsnuća, te pokušat pronaći Pilatovu ulogu u spomenutom procesu. Svojim sam radom opisala Pilatov život i njegovo upravljanje. On kao upravitelj Judeje imao je ovlast u vojnoj sferi, te sferi sudova i poreza. Za svoje je postupke bio odgovoran Rimskom caru Tiberiju.⁷⁸ S jedne strane proučavajući literaturu zaključila sam da je Poncije Pilat po nekim pitanjima ipak bio dobar upravitelj, jer bi mu u suprotnom strogi car Tiberije oduzeo upraviteljske dužnosti. On je bio dobar dužnosnik, vođa, ali s moralne strane bio je čovjek straha. Nije bio dovoljno dorastao da shvati prirodu uloge koju je igrao kao upravitelj Židova. Nije uspio shvatiti činjenicu da su ovi Židovi imali pravu religiju, vjeru za koju su bili spremni položiti svoj život, i da je više milijuna Židova, razasutih po cijelom carstvu, smatralo Jeruzalem svetištem svoje vjere i Veliko vijeće najvišim zemaljskim sudom. On nije volio Židove, pa stoga nije istinski shvatio probleme vezane za upravu nad njima, te vrlo rano u svom iskustvu kao guverner, učinio niz pogrešaka. Te su pogreške bile aduti kojima su se Židovi koristili kad su ga na svoj način zbog njegova straha htjeli ucijeniti. Kad god su htjeli utjecati na njegove odluke, samo su trebali zaprijetiti pobunom ili optužbom caru Tiberiju Pilat bi kapitulirao. Židovi su znali da ih se Pilat bojao i da se bojao za svoju poziciju pred Tiberijem, i u brojnim su prigodama koristili ovo znanje na guvernerovu veliku štetu.

On kao carski službenik nije obratio ozbiljnu pažnju na njihovu duboko uvriježenu odbojnost prema svim slikama kao predmetima štovanja idola. Tako je zbog svoje nepažnje i

⁷⁶ Usp. RAYMOND E. BROWN, *Uvod u Novi zavjet*, str. 347.

⁷⁷ JOSEPH RATZINGER, *Isus iz Nazareta, od ulaska u Jeruzalem do uskrsnuća*, str. 168.

⁷⁸ ANTO POPOVIĆ, *Novozavjetno vrijeme, povijesno-političko i religiozno-kulturno okruženje*, str. 94.

mržnje dopustio svojim vojnicima da uđu u Jeruzalem a da nisu uklonili carev lik sa svojih zastava, kao što su to činili rimski vojnici pod njegovim prethodnikom.⁷⁹ Veliko izaslanstvo Židova je čekalo na Pilata pet dana, s molbom da skinе slike s vojničkih zastava. Pilat je odrješito odbio odobriti njihov zahtjev i zaprijetio im smrtnom kaznom. Pilat, koji je bio skeptik, nije mogao shvatiti da su ovi ljudi imali snažne religiozne osjećaje i da stoga nisu oklijevali položiti svoje živote radi svojih religioznih uvjerenja; i zato se naljutio kad su ti Židovi s prkosom došli u njegov pretorij i pognutih glava poslali poruku da su bili spremni umrijeti. Pilat je tada shvatio da je izrekao prijetnju koju nije bio spreman sprovesti u djelo. Stoga je popustio i naredio da se skinu slike sa tih zastava i otada je bio na milosti židovskih vođa koji su otkrili njegovu slabost u izricanju prijetnji koje se bojavao sprovesti u djelo. Drugi događaj koji je ugrozio Pilatov odnos prema ovom narodu bio je uzimanje novca iz hramske riznice za izgradnju novog akvadukta koji je trebao povećati opskrbu vodom za milijune posjetitelja Jeruzalemu prilikom velikih religioznih blagdana. “Židovi su smatrali da je samo Veliko vijeće imalo pravo raspolagati novcem iz hrama, i nikad nisu prestali napadati Pilata radi ove odluke. Posljednji ozbiljan događaj koji je nastao iz ove situacije je bio pokolj velikog broja Galilejaca koji su ubijeni dok su se molili na oltaru.“ Na koncu, on je svrgnut s vlasti radi pokolja Samarijanaca u vezi s učenjima lažnog Mesije koji je vodio vojsku na goru Gerizim gdje su navodno bile zakopane svete posude iz hrama; izbili su žestoki nemiri kad ovaj nije uspio otkriti skrovište svetih posuda, kao što je obećao. Kao rezultat ovoga sukoba, sirijski namjesnik je naredio Pilatu da se vrati u Rim. Tiberije je umro dok je Pilat bio na putu za Rim, i Pilat tako nije ponovo imenovan prokuratorom Judeje. Neki izvori nam govore i to da se on nikada nije u potpunosti oporavio od svog žalosnog pristanka da odobri raspeće Isusa. “Kako nije našao naklonosti u očima novog cara, Pilat se povukao u provinciju Lausane, gdje je nakon nekog vremena počinio samoubojstvo.”⁸⁰ Od konkretnih materijalnih dokaza da je postojao čovjek imenom Poncije Pilat postoji samo jedna oštećena kamena ploča koju su 1961. među ruševinama drevne Cezareje našli talijanski arheolozi. Na ploči je latinski natpis: *Caesariensibus Tiberium Pontius Pilatus Praefestus Iudaeae*.⁸¹

S druge strane, mi kršćani o ovom rimskom upravitelju od samih svojih početaka imamo različite prosudbe, odnosno dijelimo drugačije stavove i razmišljanja. I dok su ga neki osuđivali kao zlonamjernog upravitelja, drugi su ga branili kao sredstvo spasenja. Kršćanska

⁷⁹ Usp. JOACHIM GNILKA, *Isus iz Nazareta poruka i povijest*, str. 38

⁸⁰ JOACHIM GNILKA, *Isus iz Nazareta poruka i povijest*, str. 82.

⁸¹ Usp. ANTO POPOVIĆ, *Novozavjetno vrijeme, povijesno, političko i religiozno- kulturno okruženje*, str. 100.

predaja, pa i sam Ivan u ponekim dijelovima svoga Evanđelja pokušava opravdati njegovo djelovanje, odnosno pokušava mu smanjiti odgovornost za presudu koju je dao Isusu Kristu. Svojim sam istraživačkim radom čak uvidjela da ga neke crkve, smatraju, obraćenikom, kršćanskim svetcem, osobom koja je nakon Kristove smrti nastojala braniti njegovo božanstvo i borila se protiv onih koji su mučili kršćane. Prema vjerovanjima bliskoistočnih kršćana nakon uskrsnuća Isus Krist ukazao se Pilatu zbog čega se ovaj obratio na kršćanstvo i umro mučeničkom smrću za što je u Koptskoj crkvi proglašen svecem. No moramo priznati da o tome još nemamo sigurnih dokaza. Ono što svi kršćani mogu potvrditi je činjenica da je on nesvjesno, ali kao sredstvo u Božjim rukama, ušao u simbol Apostolskog vjerovanja. Isus je pod Poncijom Pilatom bio mučen, umro i pokopan.⁸²

Svojim sam radom željela opisati, pronaći i uvidjeti kako je bilo Pilatovo sudjelovanje u procesu Isusove osude? Željela sam vidjeti kolika je njegova krivica u odnosu na sam proces i kako tu krivicu opisuje Sveti Ivan Evanđelist? Da li je Pilat, koji je prao ruke od tog grijeha više odgovoran za Isusovu smrt ili oni koji su ga njemu predali? Moram priznati da mi literatura koju sam koristila, ali ni Ivan u svom evanđelju, nisu dali konačne odgovore na ova pitanja, ali sam dobila pojedine smjernice koje su mi se pokazale kao put do tih odgovora. Sam Evanđelist Ivan u govoru o Isusovom procesu pred Pilatom ne stavlja na Pilata toliku odgovornost za Isusovu smrt, nego smatra da su za njegovu smrt odgovorni Židovi, njihovi predstavnici, svećenici i članovi velikoga vijeća.⁸³ Oni su Isusa optužili kao *onoga koji se pravi "kraljem"* i Sinom Božjim, a to su u očima Rimljana, ali i u očima Židova bile najteže optužbe. U očima Židova kao tužitelja, optužba da se on pravi Sinom Božjim, smatrala se hulom, pogrdom Božjeg imena.⁸⁴ Ova je optužba zahtijevala kod njih čak i smrtnu presudu. Židovima kao žiteljima Rimskog carstva bilo je oduzeto pravo „*ius gladi*“, odnosno oduzeto im je pravo smrtne presude, pa su takve slučajeve morali dovesti do upravitelja koji je mogao donijeti ili izreći smrtnu presudu. Oni su Isusa predstavili u prvim redovima kao političkog buntovnika, mesiju koji se lažno predstavlja, kao čovjeka koji svojim životom i djelom ulazi u sukobe s njima, te ugrožava njihova prava.⁸⁵ No na temelju prvog susreta i razgovora s Isusom, po Ivanovom evanđelju, Pilat uviđa da je Isus nevin i da razloga za optužbu nema. Sam Pilat kao svjedok procesa nekoliko puta ističe da je Isus nevin, te izlazi kao onaj koji ga pred narodom nastoji braniti. On uviđa da se njegov vid kraljevstva i kraljevanja suprotstavlja

⁸² Usp. LEON MORIS, *Tumačenje Evanđelja po Ivanu*, str. 582.

⁸³ Isto, str. 584.

⁸⁴ Usp. KUSHNER, HAROLD S., *Živjeti! Kako žive i misle Židovi*, str. 34.

⁸⁵ Usp. JOSEPH RATZINGER, *Isus iz Nazareta, od ulaska u Jeruzalem do uskrsnuća*, str. 172.

političkom i svjetovnom kraljevstvu. Isus Pilatu iznosi istinu o kraljevstvu Božjem, odnosno o kraljevstvu koje nije od ovoga svijeta. Nakon saslušanja te istine Pilat nastoji osloboditi Isusa, odnosno on na svoj način, možemo reći pokušava nastupiti kao Isusov branitelj. On pokušava iznijeti oslobađajuću presudu, ali je u konačnici zbog straha od njegovih tužitelja i njihove optužbe caru ipak ne izriče.

Kao jedan od pokušaja izazivanja sućuti kod naroda Pilat daje mogućnost pomilovanja Isusa, podsjećajući ih na mogućnost da im o blagdanu Pashe pusti nekog od zatvorenika. On im nudi Barabu kojeg su smatrali razbojnikom, kradljivcem i lošim čovjekom. On je, u danom trenutku smatrao da će Židovi između Isusa, kojeg su optužili da se pravi Sinom Božjim, i optuženog razbojnika, ipak oni osloboditi Isusa, odnosno po njegovom sudu nevinog čovjeka. No oni su svojim izborom, izrekli ono što se pokazalo suprotnim od njegova očekivanja, oni su tražili oslobođenje Barabe, razbojnika, a tim su stavom pokazali i svoju mržnju prema Isusu. Ovim su postupkom Židovski poglavari po prvi put iskazali slabost, ali su se i doveli u proturječje sa samima sobom jer su oslobodili Barabu, čovjeka kojeg su smatrali razbojnikom, čovjeka koji je svojim djelima narodu, ali i vijeću mnogo puta učinio zlo. Oslobođenjem Barabe, slabi Židovi pokazali su Božju spasenjsku snagu, volju i moć. Svojom slabošću ali i lošim odabirom, kao sredstva u božjim rukama, pokazali su put spasenja.

Kao drugi pokušaj izazivanja sućuti kod Isusovih tužitelja Pilat zapovijeda bičevanje i okrunjenje trnovom krunom. On ovdje kao predstavnik vlasti igra okrutnu ulogu sa Isusom, ali i sa njegovim tužiteljima. On zapravo izazivajući sažaljenje kod tužitelja, po prvi puta kažnjava Gospodina, njegovim krunjenjem i bičevanjem. No ovim je postupkom zapravo Pilat zapravo umjesto tuge i sažaljenja izazvao Židovsko ismijavanje Isusu i još veću volju da ga osude. To je bio možemo zaključiti još jedan od Pilatovih pokušaja da oslobodi Isusa, ali i dokaz nama kršćanima da se Bog u izvršenju svoje volje može koristiti nas obične, slabe i grešne ljude.⁸⁶

Na koncu proučavanja Pilatova života i njegovog udjela u sudskom procesu protiv Isusa došla sam na neki način do zaključka da Pilat u tom procesu snosi manju krivicu ili odgovornost za njegovu smrt, te da je on kao čovjek straha samo put, odnosno sredstvo spasenja. U Ivanovom smislu, Isus je predhodnim vijećanjem od strane Židovskih vjerskih

⁸⁶ Usp. ALBIN ŠKRINJAR, *Teologija sv. Ivana*, str. 346.

poglavora zapravo već optužen da se pravi Sinom Božjim i Kraljem Židovskim, odnosno kao Bogohulnik, doveden je pred Pilata kako bi on izreko smrtnu presudu koja je njima kao stanovnicima Rimskog carstva bila zabranjena.⁸⁷ Oni su ga zapravo svojim djelima i sukobima s njim već optuženog predali Pilatu kojega su možemo reći primorali na pripuštanje Isusove smrtne presude. Pilat koji je Isusa želio osloboditi i proglasiti ga nevinim, iz straha od Židovske optužbe Rimskom poglavaru Teodoziju kome je on bio odgovoran za svoje postupke i stanje u Judeji, Isusovu smrt mogli bi smo zaključiti Isusovu smrt ne želi, ali pripušta. On je stoga u konačnici kao poglavar rimske pokrajine Judeje, okrutan čovjek, ali i čovjek straha, jer on Isusovu smrt ne želi, ali ju pripušta jer nema dovoljno snage u borbi za njegovo oslobođenje. Na taj način krivnju za Gospodinovu smrt nose Židovi i njihovi vjerski poglavari, ali i Pilat koji je u susretu s Isusom čuo riječ istine, ali joj se u danom trenutku nije dovoljno otvorio. Zbog svoje slabosti i straha, tužitelji, ali i Pilat nesvjesno su sudskim procesom otvorili put spasenja. Taj put po Isusu Kristu, pravom Bogu i pravom čovjeku ponuđen je svakome od nas. Na nama ostaje da se slobodnom voljom odlučimo želimo li slijediti taj put ili ćemo kao Pilat čuvši tu istinu pred njom stajati zatvorena srca.

⁸⁷ Usp. RAYMOND E. BROWN, *Uvod u Novi zavjet*, str. 350.

ZAKLJUČAK

O samom Pilatu i njegovom životu nemamo mnogo sačuvanih pisanih podataka. Također nemamo ni točan podatak o mjestu njegova rođenja i mjestu gdje je proveo život i djetinjstvo. No ipak neki nam izvori daju pretpostavku da je on rođen u Škotskoj kao sin graničnog službenika ili u Italiji gdje je bio član plemićke obitelji. Promatrajući život prvih vremena, život vladara u prvim stoljećima, mislim da je Pilata ipak imao plemićki odgoj. U samu politiku je ušao kao štićenik Lucija Elija Sejana, zapovjednika carske garde i miljenika cara Tiberija. Poncije Pilat kao upravitelj Rima naslijedio je u Judeji Valerija Grata, a na mjesto upravitelja stavio ga je car Tiberije. Tim je imenovanjem postao peti upravitelj Judeje i upravljao njome od 26. do 36. godine. On kao prokurator Judeje imao je vojnu, financijsku i sudsku vlast nad tim područjem. Kao predstavnik Judeje kao djela Rimskog carstva, on je za svoje postupke, ali i za stanje u Judeji morao biti odgovoran strogom caru Tiberiju. On je poglavare provincija koje su bile pod ovlasti Rima imao pravo zbog njihovih loših djela i pogubiti, što se sudeći po Pilatovom strahu od optužbe, znalo često događati. Mi moramo priznati da je Pilat po literaturi bio u svom vladanju prepoznat kao poganin, čija je žena bila kršćanka koja je nosila ime prokula Klaudija. Ona je na neki način pokušala imati mali utjecaj u donošenju njegovih životnih odluka, a jedna od tih je i Isusovo oslobođenje, koje ipak nije donešeno.⁸⁸ O njegovoj smrti također nemamo točan dokaz, ali neka djela kršćanskih pisaca predstavljaju kao obraćenika na kršćanstvo koji je umro mučeničkom smrću.

Izabrala sam ovu temu jer sam željela upoznati kršćanski stav prema slabom i grešnom čovjeku koji je osudio Isusa, te sam htjela vidjeti kako pisac najmlađeg evanđelja opisuje njegovu ulogu u sudskom procesu protiv Isusa Krista? Da li bi on Pilata zbog pripuštanja smrtnoj presudi osudio ili je to propust grešnoga naroda koji optužuje svoga Gospodina i Spasitelja? Tko snosi veću krivicu: Pilat kao predstavnik ili vijeće koje ga optužuje? Čitajući literaturu konačan odgovor na ova pitanja ipak nisam dobila. Kroz Ivanovo evanđelje i komentare Ivanovog evanđelja stekla sam dojam da Ivan neosporno, pokazuje Pilatovu krivnju u toj presudi, ali smatra da veću krivicu za njegovu smrt ipak nose Židovski vjerski poglavari i Kaifa kao Veliki svećenik koji su ga optužili, nego Pilat koji je samo zbog straha od njihove optužbe izvršio njihov nalog, ali i Božju spasenjsku volju. On je stoga kao čovjek straha osudom Isusa Krista, postao zapravo sredstvo u Božjim rukama. Svojim je pripuštanjem Isusa smrtnoj presudi, ne znajući izvršio Božji plan spasenja

⁸⁸ Usp. JOACHIM GNILKA, *Isus iz Nazareta poruka i povijest*, str. 52.

BIBLIOGRAFIJA

R. ALMERI, *Hebrejsko- hrvatski rječnik*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.

I. BOŠKOVIĆ (2011). Biblijska trilogija Mire Gavrana. Crkva u svijetu: Crkva u svijetu, 46(1).

SAMUEL GEORGE, FREDERICK BRANDON, *Suđenje Isusu iz Nazareta*, Stari grad, Zagreb, 2002.

RAYMOND E. BROWN, *Uvod u Novi zavjet*, Kršćanska sadašnjost , Zagreb 2008.

IVICA ČATIĆ, „Sudski proces pred Pilatom (18,28–19,16a)“, <http://svetopismo.net/2014/04/08/32-sudski-proces-pred-pilatom-1828-1916a/> (2.2. 2018).

IVAN DUGANDŽIĆ, *Evandjelje ljubljenog učenika, uvodna pitanja i komentari Ivanovog evandjelja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.

JOACHIM GNILKA, *Isus iz Nazareta poruka i povijest*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009.

ROMANO GUARDINI, *Gospodin, razmatranja o životu Isusa Krista*, forum bogoslova, Đakovo, 2016.

D.J. HARRINGTON, B.V. VIVIANO, R.J. KARRIS, R. J. DILLON, PH. PERKINS, *Komentar evandjelja i djela apostolskih*, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 1997.

TOMISLAV IVANČIĆ, *Pitanje dodatka Ivanova Evandjelja*, Bogoslovska smotra 47 (1977.)

WERNER KELLER, *Povijest Židova. Od biblijskih vremena do stvaranja Izraela*, Naprijed, Zagreb, 1992.

HAROLD S. KUSHNER, *Živjeti! Kako žive i misle Židovi*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 1997.

BOŽO LUJIĆ, *Božji tragovi, Biblijska mjesta i događaji*, Svijetlo riječi, Livno, 1996.

A. MILERAD, *Arheologija i Biblija*, u: D. Clines, *Enciklopedija Biblije*, Duhovna stvarnost, Kršćanska sadašnjost, Hrvatsko ekumensko biblijsko društvo, Zagreb, 2000.

LEON MORRIS, *Tumačenje evandjelja po Ivanu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2004.

ANTO POPOVIĆ, *Novozavjetno vrijeme, povijesno-političko i religiozno-kulturno okruženje*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2007.

ŽELJKO POROBIJA, *Tri priče o čovjeku koji je razapeo Isusa*, Znaci vremena, Godište 37, broj 1., Zagreb, 2013. .

FELIX PORSCH, *Ivanovo evanđelje*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002.

JOSEPH RATZINGER, *Isus iz Nazareta, od ulaska u Jeruzalem do uskrsnuća*, Verbum, Split, 2011.

SLAVEN RAVLIĆ, *Židovi u: Hrvatska enciklopedija*,, leksikografski zavod Miroslava Krleže, 2017.

ROBERT RAVNIĆ, *Osvremenjivanje u izradi pristupnica jedinstvenih stvarnih naslova anonimnih klasičnih djela svetih knjiga Kršćanstva, Judaizma, Islama i Zaratustrijanizma*, u: Vjesnik bibliotekara Hrvatske 59, ½, Zagreb, 2016.

RUDOLF SCHNACKENBURG, *Osoba Isusa Krista u 4 evanđelja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.

ALBIN ŠKRINJAR, *Teologija sv. Ivana*, Filozofsko-teološki institut družbe isusove, Zagreb, 1975.

ALBIN ŠKRINJAR, *Teologija svetog Ivana*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove u Zagrebu, Biblioteka Theosis knjiga 3, Zagreb, 1975.. Bogoslovska smotra, (454).

C. TOMIĆ, *Biblijski leksikon, Priručnici, sv.7*, KS, Zagreb, 1972. Bogoslovska smotra, 42(4).

ALFONS WEISER, *Središnje teme novoga zavjeta*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1981.

MATO ZOVKIĆ, *Muka Isusova u četvrtom Evanđelju*, Biblija danas, 4 (2013), Sarajevo

Sadržaj

Sažetak.....	1
Summary	2
UVOD	1
1. PILATOV LIK	3
1.1. Poncije Pilat – kratki curriculum vitae	3
1.2. Pilat kao rimski dužnosnik	4
1.3. Pilat kao upravitelj Judeje u vojnoj sferi.....	5
1.4. Pilatovo upravljanje u sferi sudova	5
1.5. Pilatovo upravljanje u sferi poreza.....	6
2. PILATOV LIK U ODNOSU PREMA PODANICIMA.....	7
2.1. Pilatov odnos prema Židovima	7
2.2. Odnos kršćana prema Pilatu.....	9
3. PILAT U EVANĐELJU PO IVANU (18,28 – 19,16)	11
3.1. Proces osude - Isus optužen kao zločinac	11
3.2. Isusovo prvo saslušanje pred Pilatom-Isus optužen kao kralj židovski	13
3.3. Oslobođenje Barabe kao Pilatov odnos prema Pashi.....	15
3.4. Isus okrunjen kao kralj židovski	16
3.5. Ecce homo - evo čovjeka	17
3.6. Drugo Isusovo saslušanje pred Pilatom.....	19
3.7. Mi nemamo kralja osim cara	21
4. PRAVNI POSTUPAK – ŽIDOVSKI SUDOVI I KAZNE ZA PRIJESTUP	22
4.1. Služba ili ovlast velikog vijeća	24
4.2. Židovske kazne - Svjedočanstvo Talmuda	25
4.3. Stav i vijećanje Sinedrija o Isusu Kristu po Ivanovom evanđelju.....	27
4.4. Isus pred velikim vijećem	29
ZAKLJUČAK.....	35
BIBLIOGRAFIJA.....	36

Sadržaj 38